

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Jiří Hájek

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Politický vývoj České strany národně sociální v letech 1897 - 1918
The political development of the Czech national – social party from 1897 to
1918

Jiří Hájek

Vedoucí práce: PhDr. Josef Straceny, CSc.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Pedagogika – základy společenských věd, B PG-ZSV

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Politický vývoj České strany národně sociální v letech 1897 - 1918 vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 15. 7. 2015

.....

podpis

Na tomto místě bych rád srdečně poděkoval svému vedoucímu práce PhDr. Josefu Stracnému, CSc., za jeho odborné vedení, cenné připomínky a rady, které mi poskytl v průběhu vzniku mé práce.

ANOTACE

Má práce se zabývá vznikem a vývojem jedné z nejsilnějších českých politických stran konce 19. a počátků 20. století. Touto stranou je Česká strana národně sociální, která byla v období první republiky známá jako Československá strana socialistická. Pokusím se sledovat její vývoj od vzniku až po vyhlášení samostatného Československého státu. Zaměřím se na politické okolnosti jejího vzniku, na její první kroky na politické scéně. Předmětem mého zájmu bude také její první politický program, vnitřní organizace a skupiny obyvatelstva, které tvořili voličské jádro. Soustředím se na úlohu strany a jejích představitelů v nelehkém období první světové války a na její podíl při formování a vzniku Československé republiky. Neméně mě zajímají okolnosti sblížení dvou nejsilnějších socialistických stran české politiky, tedy strany národních socialistů a sociálních demokratů.

KLÍČOVÁSLOVA

Politická strana, národní, sociální, Česká strana národně sociální, politický program, politický vývoj, Václav Klobáček, Jiří Stříbrný.

ANNOTATION

My thesis deals with the foundation and development of one of the most powerful Czech party at the turn of the 19th and 20th century. It is The Czech National Social Party that was known as The Czechoslovak Socialist Party. My aim is to follow its development from the foundation till the establishment of the independent Czechoslovak state. I'll focus on the political circumstances of its foundation and its first steps in the political scene. The subject of my interest is the first political programme, the inner organisation and groups of population that created the election core. I concentrate on the task of the party and its main figures during the period of WWI and its part in the establishment of the Czechoslovak state. I even deal with the relationship of the two biggest socialist parties of the Czech politics – The National Social Party and The Social Democratic Party.

KEYWORDS

Czech National Social Party, Jiří Stříbrný, national, political development, political party, political programme, social, Václav Klobáček.

Obsah

1	Úvod	7
2	Kořeny moderní české politické scény	9
2.1	Předpoklady vzniku moderní české politiky	9
2.2	Revoluční rok 1848, vývoj české politiky po roce 1848	11
2.3	70. léta v české politice	15
2.4	Vytvoření moderní české politické scény v 90. letech – systém pěti stran	16
2.5	Česko – německé vztahy v 19. Století – nástin základních problémů	18
3	Vznik a vývoj České strany národně sociální do roku 1918	20
3.1	Vznik strany	20
3.2	Vnitřní organizace strany	23
3.3	Politický program	26
3.4	Vývoj strany do první světové války	33
3.5	Národně sociální strana v období první světové války	34
3.6	Říjen 1918	39
3.7	První dny samostatnosti	43
4	Závěr	46
5	Seznam použitých informačních zdrojů	48
6	Seznam příloh	50

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolil téma Politický vývoj České strany národně sociální od jejího vzniku do počátků Československé republiky, tedy především v časovém rozmezí let 1897 – 1918.

Toto téma jsem si vybral především proto, že mne již řadu let zajímá politicko - hospodářský vývoj českých zemí od raných dějin po současnost. Chtěl bych získat ucelený pohled na naše politické dějiny v jejich pestrosti, šíři a samozřejmě v souvislostech s děním evropským, potažmo světovým.

Vznik Československa má své kořeny v politicko – hospodářské situaci Evropy ve druhé polovině 19. století a v prvních letech století 20. Významným způsobem do dějin českého politického myšlení, do jistého obratu ve smýšlení českých politických představitelů, zasáhla Velká válka (1. světová válka, 1914 – 1918).

Právě přelom 19. a 20. století hraje důležitou roli v období konsolidace moderních evropských národů, Čechy nevyjímaje. Tato doba je velmi zajímavá, ale také poměrně složitá na pochopení. To je také jeden z důvodů, proč jsem si zvolil právě toto téma. Rád bych hlouběji pronikl do problému a na příkladu jednoho českého politického uskupení bych chtěl přehledně uspořádat některé významné okamžiky podílející se na vzniku ČSR.

Co bylo úkolem české politické scény v tomto období? Dokázali se političtí předáci shodnout na zásadních otázkách napříč českým politickým spektrem? O čem politici přemýšleli, co ovlivňovalo jejich názory a rozhodnutí? Jaké byly jejich postoje a cíle?

Svou prací bych se také rád lépe zorientoval v tomto období, které vedlo ke vzniku suverénního, demokratického československého státu v roce 1918.

Vybral jsem si jednu ze silných českých politických stran, která je poněkud opomíjená, někdy i částečně pranýřovaná pro svůj národní (nacionální) postoj k politice. Touto stranou je Česká strana národně sociální, která ve svém vývoji několikrát změnila svůj oficiální název, u čehož bych se chtěl také krátce pozastavit.

Jedním z hlavních cílů mé práce je stručně vystihnout a popsat období vzniku a utváření strany. Jakým způsobem ovlivnila tehdejší politická situace její budování a politický program. V jakém prostředí a z jakého prostředí strana vzešla? Proč došlo k jejímu vzniku?

V další části práce bych se chtěl zaměřit na dva pojmy tvořící název strany. Těmito pojmy jsou sociální a národní. Jakým způsobem se vedlo představitelům strany tato témata skloubit a dát jim formu politického programu? Tato tematika je aktuální i v současné politice, proto předpokládám, že je to jeden z hlavních problémů na které se chci zaměřit.

Třetím cílem mé práce je postihnout konkrétní podíl České strany národně sociální na vzniku svobodného Československa. Pokusím se zhodnotit přínos strany na přípravě budování ČSR, ale také se chci zaměřit na její představitele, konkrétně na osobnost Václava Klobáče a Jiřího Stříbrného, případně na další její významné členy.

Česká strana národně sociální, později fungující pod názvem Československá strana socialistická, má stále ještě určitou nálepkou spojenou se svou činností na poli národního uvědomění, někdy spojovanou s nacionalismem a antisemitismem. Rád bych se dostal přes tuto nálepkou a pokusím se přistupovat k této otázce objektivně.

Česká strana národně sociální byla určitě stranou silnou a suverénní, byla vážným politickým hráčem, partnerem i soupeřem na české a československé politické scéně. Významnou měrou je spojena s moderní českou státností. V současnosti tato strana již nemá tak silnou pozici, v politickém spektru je považována za liberální politickou stranu.

2 Kořeny moderní české politické scény

2.1 Předpoklady vzniku moderní české politiky

Vytváření systému plnohodnotných moderních politických stran bylo podobné jako jinde v Evropě. V období do začátku první světové války docházelo také u nás k přechodu původně honoračních stran ve strany masové a všenárodních či ideových stran ve strany zájmové a masové. (Malíř, 2005, str. 9)

V českých zemích však politické strany vznikaly primárně na nacionálním základě. Vidíme to konečně i na názvech prvních českých politických seskupení. (např. Národní strana, Národní strana svobodomyšlná) Prioritním státoprvním principem se stala národní orientace, a teprve sekundárně se uplatňovaly principy sociální, světonázorové, církevně politické a zájmové.

První politické strany v Čechách hájily spíše zájmy určité skupiny obyvatelstva. Říkáme jim strany honorační. Klíčovou roli v honorační fázi politických stran hráli jednotliví poslanci. Tito byli před veřejností jedinými viditelnými reprezentanty a zástupci určitých ideově politických názorů. Podstatnou úlohu při formování honoračních stran hrál také tisk a jeho vydavatelé, respektive jeho majitelé. Kolem tisku se seskupovalo vedení a stoupení strany.

Určitá organizační neformálnost způsobovala vznik křídel a frakcí. Stranické frakce však právě kvůli určité volnosti, nehledaly cestu k vytváření stran nových. V dobách, kdy byla většina obyvatelstva bez volebního hlasu, mohly se honorační strany prezentovat jako všenárodní, jako reprezentanti celého národa.

Česká moderní politická scéna se utvářela v průběhu 19. století, a to především ve druhé polovině. Právě 19. století je obdobím, kdy se měnila stavovská společnost ve společnost občanskou. Formování občanské společnosti bylo procesem složitým a dlouhodobým. Nesmíme zapomínat, že vedle politické a ekonomické stránky, zde působily také faktory kulturní, sociální a národnostní. Stavovská společnost byla společností tradiční. Každý jednotlivec znal od narození své pevně určené místo v hierarchii. Oproti tomu s sebou nově vznikající společnost občanská přinášela vyšší sociální mobilitu a větší důraz na individualitu jedince. Důležitým předpokladem pro formování občanské společnosti

přinášelo postupné prosazování rovnosti obyvatelstva před zákonem a zvyšování vědomí o základních lidských právech.

Tyto myšlenky s sebou do světového kontextu přináší ve druhé polovině 18. století francouzská a americká revoluce. Ve spojení s právě probíhající průmyslovou revolucí byl položen základ vzniku moderních demokracií a tento proces se nevyhnul ani českým zemím, které byly součástí mnohonárodnostní habsburské monarchie.

V českých zemích docházelo k prosazování myšlenek o rovnosti lidí a jejich nezadatelných právech výrazně pomaleji než v západní Evropě. Prvním nesmělým projevem bylo vydání nového občanského zákoníku v roce 1811. To však proběhlo ještě před porážkou napoleonské armády v Rusku, u Lipska a dále u Waterloo, a ještě před Vídeňským kongresem, který se snažil uvést Evropu do původního stavu, ještě před vystoupením Napoleona Bonaparta.

Po období tzv. Metternichovského absolutismu došlo v roce 1848 k velkému revolučnímu vzednutí napříč Evropou. V tomto období, tedy v letech 1848 – 1849, bylo slyšet hlas lidu volajících po svých právech velmi zřetelně.

Než budu pokračovat v naznačeném vývoji, chtěl bych se krátce zastavit u dalšího, neméně důležitého jevu, který ovlivnil českou politiku a kulturu 19. století velmi výrazně. Tímto jevem bylo české národní obrození. Proces utváření novodobého českého národa byl procesem zákonitým. (Urban, 1978, str. 450) České národní obrození bylo součástí celkového vývoje v Evropě v 18. a 19. století. V českých podmínkách bylo spojeno, mimo jiné, se zrušením nevolnictví císařem Josefem II. V roce 1781. Zrušení nevolnictví spolu s rychlým průmyslovým vývojem bylo podnětem k oživení českého živlu v českých městech. Příliv českého venkovského obyvatelstva urychlil nový rozvoj českého jazyka a české kultury celkově. Idea českého vlastenectví a historický základ české státnosti byla ústředním motivem politiky českých politických stran vznikajících v průběhu 19. století (Národní strana - staročeši, Národní strana svobodomyšlná - mladočeši).

Revoluční rok 1848 byl pro vývoj Evropy klíčový. Vyvrcholila krize dosavadních politických systémů. V oblasti německých a italských států se tato krize projevila snahou demokratických revolučních sil o sjednocení, zatímco v Rakousku působila opačně.

Národy monarchie se pokusily emancipovat uvnitř soustátí. Také čeští političtí představitelé nezůstali pozadu. (Šolle, 1998, str. 20)

2.2 Revoluční rok 1848 – vývoj české politiky po r. 1848

Česká společnost se potýkala s nerovnoprávným postavením v rámci monarchie. Česká politická reprezentace se snažila najít vyváženost mezi požadavky občanské emancipace a emancipace národní. Vůči rakouskému dvoru se chovala korektně, můžeme tento postoj nazvat přímo prorakouským.

Tento postoj zastával i čelný představitel české politiky František Palacký. Můžeme se přesvědčit například v jeho Psaní do Frankfurtu (Minulost, 1971, str.171) Zde osvětluje nutnost udržení silného rakouského státu, který má být ochráncem práv slovanských národů uvnitř monarchie. Na konci svého poselství dodává, že pokud by Podunajská monarchie neexistovala, musela by se vytvořit. Právě kvůli tomuto prorakouskému postoji byla velká část české politické reprezentace napadána ze strany německých politiků.

Palacký ovšem píše také o tom, že ctí snahu německého národa o sjednocení, ale nemůže se v něm účastnit, protože je Čech rodu slovanského a cele se oddal službě svému národu. (Šolle, 1998, str. 21)

Tato politická koncepce Františka Palackého se stala základem české politiky napříč téměř celým politickým spektrem až do vypuknutí 1. světové války.

Celkově můžeme říct, že rok 1848 se stal velmi významným milníkem ve vývoji moderní české politiky i ve vývoji moderního českého národa. Přinesl s sebou první ucelený český politický program, první volební kampaně a práci na prvních moderních ústavách. (Kořalka, 1996, str. 9) Utváření českého národa se stalo masovou záležitostí. Aktivita politiků se přesunovala také na venkov. Liberální vedení českého národního hnutí v čele s Palackým požívalo velké autority.

11. března 1848 začala slavná schůze ve Svatováclavských lázních. Zde bylo sepsáno první politické svolání českého národa. Právnick dr. Fr. Brauner sepsal podklady pro zhotovení petice k císaři. Petice obsahovala požadavky českého národa jako např.: svoboda shromažďování, svoboda tisku, vyznání a osobní bezpečnosti, zřízení národních gard,

reforma obecního zřízení, svobodné soudnictví a rozšíření zemských stavů o svobodně volené poslance z měst a venkovských okresů. Petice obsahovala také požadavky na zrovnoprávnění češtiny s němčinou a zrušení zbytků poddanství. Ve znění petice můžeme vidět jasné vítězství liberálně demokratických tendencí nad radikalismem.

Další významnou událostí roku 1848 byl Slovanský sjezd probíhající v květnu v Praze. Sešli se zde političtí reprezentanti slovanských národů žijících na území monarchie. Ve svém společném prohlášení formulovali tři základní cíle. Za prvé zachování poslušnosti domu habsburskému, rozhodně se distancovali od panslavismu a spojení s Ruskem. Za druhé prohlašovali, že se nestaví proti žádnému neslovanskému národu. Za třetí, že budou svá národní práva hájit proti komukoliv.

Konec roku 1849 znamenal porážku revoluce a postupné odstoupení od řady požadavků vznesených politickou reprezentací českého národa k vídeňské vládě. Čeští politici se museli vyrovnat s tímto výsledkem a zároveň čelit nařčení, že neúspěch revoluce byl dán jejich přispěním.

Politická situace na začátku vlády císaře Františka Josefa I. (1848 – 1916) směřovala k postupné obnově absolutismu. Konstituční sněm v Kroměříži, který pracoval na nové ústavě, byl rozehrán. Na přípravě této ústavy se významně podíleli také čeští politici. (Šolle, 1998, str.37)

Veškeré snahy liberálních politiků v této chvíli vyzněly do prázdna. Na přechodnou dobu vstoupila v platnost tzv. oktrojovaná ústava, která byla připravena vládou a jejímž autorem byl ministr vnitra hrabě František Stadion. Tato ústava sice potvrzovala některé občanské svobody, ale způsob nabytí její platnosti se neslučoval s představami českých politiků. Císař totiž ústavu svým národům daroval, to znamená, že ji mohl také jednoduše odejmout. V ústavě se vůbec nezmiňuje svoboda shromažďování, tisku, projevu, petiční právo, zrušení stavovských výsad nebo funkce lidu, jakožto zdroje státní moci. Čeští politici této ústavě vytýkali také znevýhodňování některých „rakouských“ národů.

Nový císař se snažil vrátit stav společnosti do časů před rokem 1848. Padesátá léta 19. století nazýváme obdobím tzv. Bachova absolutismu či neoabsolutismu. Pro českou společnost to byl čas tvrdých represí vůči projevům občanského života. Postižen byl jak

politický, tak kulturní život společnosti. Jako reprezentativní příklad perzekuce ze strany státních úřadů uvádím případ oblíbeného českého žurnalisty K. H. Borovského, který byl v roce 1851 deportován do Brixenu a vrátil se z nuceného pobytu až v roce 1855. V tomtéž roce slavný obhájce českého národa zemřel. Tento směr rakouské politiky se dotkl řady dalších představitelů veřejného života české společnosti. Za mnohé můžeme jmenovat Boženu Němcovou, Františka Palackého, Františka L. Riegera, Jana E. Purkyně.

Celková společenská aktivita velmi poklesla. To se týkalo jak života ve městech, tak i českého venkova. Obyvatelé venkova byli navíc na čas uchláchneni zrušením poddanství v roce 1848.

Tato situace byla v rakouské monarchii neudržitelná. Pokud mělo dojít k její modernizaci a hlavně přežití, musely být odstraněny překážky dané neoabsolutismem. K odstranění těchto překážek došlo po roce 1859, kdy byl odvolán ministr vnitra Alexander Bach, v souvislosti s rakouskými porážkami v bojích s Itálií. Rakouská monarchie se opět více přiblížila k vybudování skutečně moderní občanské společnosti. Císař František Josef I. byl okolnostmi donucen k vydání tzv. Říjnového diplomu z 20. října 1860.

Říjnový diplom měl být předobrazem budoucí rakouské ústavy. Mezi českými politiky vyvolal živý zájem a zároveň naději. Naznačoval to, co bylo pokládáno za správný směr vývoje monarchie, tedy budování říše na principu federalizace konstituční monarchie.

26. února 1861 byla vydána tzv. Smerlingova ústava. Podle znění tohoto dokumentu se měl parlament skládat ze dvou komor. Panská sněmovna byla jmenována císařem, poslanci poslanecké sněmovny byli voleni zástupci zemských sněmů. Při volbách do říšské rady i do zemských sněmů byl uplatňován tzv. kuriální systém. Tento systém nebyl rovnoprávný a podstatná část obyvatelstva byla z voleb vyloučena. Ústava obsahovala silné centralistické prvky.

V šedesátých letech 19. století, i přes mnohé problémy, opět sílí politické sebevědomí Čechů a pokračuje ve zvýšené míře boj za občanská a národní práva na politickém kolbišti. Opět byly povoleny některé české noviny, např. Národní listy. Jak jsem již v úvodu psal, měl tisk nezastupitelnou úlohu v pokračování cesty české politiky k formování moderních politických stran.

České národní hnutí zažívalo svůj další rozmach. To se projevilo ve všech oblastech společenského života. Češi mohli v tomto období ovládnout různé samosprávné instituce. Část administrativy v jednotlivých obcích byla předána do rukou volených představitelů. To konečně vedlo k získání podstatného podílu na české správě venkovských obcí a měst. (Kořalka, r. 1996, str. 98)

V šedesátých letech vznikla poměrně hustá síť národních spolků. Velmi oblíbené byly spolky společenské a zábavní, např. tzv. Měšťanské besedy nebo Občansko-řemeslnické besedy. Dále vznikaly spolky dělnické, např. Český dělnický svépomocný spolek OUL, založený 1.3.1868 v Praze na Žofině F. L. Chleborádem. Po vzoru pražského OULU pak vznikaly podobné spolky i na venkově: Svatopluk, Včela, Budislav, Kruh apod. Dělnické spolky se staly základem pro formování prvních dělnických stran na našem území. Největší českou organizací se stala tělovýchovná jednota Sokol, založená v Praze 16. 2. 1862 z podnětu Miroslava Tyrše, jehož ideály a pokroková hesla ovlivnily všechny vrstvy národa. Konečným cílem sokolské činnosti tělesné i mravní mělo být povznesení národa na takovou míru, aby opět nabyl své svobody. (Kořalka, 1996, str. 100)

V dobách po roce 1867, tedy po tzv. rakousko-uherském vyrovnání nastává vrchol českého národního hnutí ve formě táborů lidu (meetingů), které postupně nabývaly masového charakteru. Tato shromáždění se již konala za účasti širokých vrstev městského i venkovského obyvatelstva.

Ani neúspěšný pokus českých politiků o české vyrovnání z roku 1871 nemohl zastavit rychlý vzestup občanské společnosti. Pokus o české vyrovnání byl výsledkem tlaku veřejnosti a české politické reprezentace na vídeňskou vládu. Část vlády dokonce projevila ochotu ke kompromisu. Došlo k předložení návrhu nových zákonů, konkrétně osmnácti, které upravovali práva českého národa a státoprávní postavení českého království v rámci monarchie. Tyto návrhy známe také jako tzv. fundamentálky. Připravená dohoda nebyla realizována. Následoval bojkot ze strany českých poslanců.

Nejvýznamnějším prostředkem šíření politických informací a národních požadavků se stal nezávislý český tisk. Národní listy pod vlivem mladočechů si svůj primát udržely až do konce 19. století. Jejich náklad přesáhl v devadesátých letech 14 tisíc výtisků. (Kořalka, 1996, str. 101) Staročeské deníky *Národ a pokrok*, které byly psány česky, měly náklad

mnohem nižší. Mezi obyvatelstvem se stala velmi oblíbenou Národní politika. Ostatní periodika, především regionální, dělnické a rolnické časopisy, vycházela jednou týdně nebo jednou za čtrnáct dní. Což byl důsledek kolkovného uvaleného na vydávání periodik. Na konci 19. století počet politických a odborných novin a časopisů rychle narůstal.

Okrajově se zmíním o oblasti vzdělanosti českého obyvatelstva. Vzdělanost během druhé poloviny 19. století rychle vzrůstala. Počet gramotných obyvatel hovořících českým jazykem byl téměř stoprocentní. Po sčítání lidu v roce 1900 bylo zjištěno, že vzdělanost ve vztahu k obcovacímu jazyku u českého obyvatelstva v dosažené úrovni základního vzdělání skončila na prvním místě v Předlitavsku. (Šolle, 1998, str.179)

2.3 70. léta v české politice

70. léta 19. století se nesla ve znamení zápasu dvou frakcí Národní strany. Starší generace razila politiku pasivity vůči říšskému sněmu a zemskému sněmu. Mladší politická reprezentace byla mnohem radikálnější ve svých požadavcích a nesouhlasila se svými staršími kolegy v otázce účasti českých poslanců na jednání zemského sněmu. Koncem roku 1874 se sešli zástupci mladočeského tábora a založili Národní stranu svobodomyšlnou. Nová strana přijala svůj politický program v podobě osmi článků, ve kterém shrnovala své hlavní cíle. Mezi jinými např. rovnost před zákonem, svobodu svědomí a náboženského vyznání, konstituční práva, rozšíření samosprávy okresů a obcí, boj proti absolutismu. Mladočeši se vymezili vůči staročechům, kriticky odmítli jejich politickou pasivitu.

Požadavek rozšíření občanských práv byl v mladočeském programu více zdůrazněn než české národní snahy. Ač byla mladočeská strana ještě typem honorační strany, měla již pevnější organizační strukturu. K poslancům se přidal ještě sbor jednadvaceti důvěrníků.

Staročeská strana stavěla svou politiku stále hlavně na osobnostech. Po smrti Františka Palackého v roce 1876 získává velký vliv ve straně jeho zeť František Ladislav Rieger. Strana i přes oddělení mladočechů měla ještě po nějakou dobu vedoucí pozici v české politice. I přes svůj konzervativní přístup uměla si získávat příznivce a využívala kuriálního volebního systému.

Můžeme říci, že české obyvatelstvo bylo až téměř do konce 80. let 19. století reprezentováno pouze dvěma politickými subjekty, Národní stranou a Národní stranou svobodomyšlnou. Teprve v tomto období a hlavně v letech devadesátých se začala politická situace měnit. Širší vrstvy obyvatelstva byly prostřednictvím sociální a nacionální radikalizace, ale také postupným rozšiřováním volebního práva vtahovány do víru politického dění. (Malíř, 2005, str. 15) Masy obyvatelstva hledaly k prosazování svých zájmů nová hnutí, která by uspokojila jejich požadavky sociální i nacionální, církevně politické a agrární. Z tohoto podhoubí postupně vznikla hnutí sociálně demokratická, katolická, agrární i národně sociální. Strany zastávající některé z těchto stanovisek nebo jejich kombinaci byly základem pro vznik vícevrstevnatého systému politických stran.

Systém honoračních stran byl vzhledem k nové sociálně politické situaci v českých zemích v 90. letech 19. století zastaralý. Postupně se začal vytvářet systém pěti moderních politických táborů, který přetrval v české politice až do období první republiky.

2.4 Vytvoření moderní české politické scény v 90. letech – systém pěti stran

První skupinou české politické scény byli národní liberálové. Tito byli reprezentováni staročeskou a mladočeskou stranou. Dále sem patřily další strany spíše městské vyrůstající z prostředí pokrokového hnutí studentstva a Masarykova realismu a z prostředí živnostenského. Byla to politická uskupení: Radikálně pokroková strana (1897), Radikálně státoprávní strana (1899), po jejich sloučení Státoprávně pokroková strana (1908), Masarykova Česká strana lidová (1900), po roce 1906 nazvaná Česká strana pokroková (známá pod názvem realistická strana) a Strana živnostnictva a obchodnictva českoslovanského (1909). Tyto strany vyrůstaly z podobného okruhu voličů a shodně zápasily o jejich přízeň. Šlo o střední a zámožnější vrstvy českého obyvatelstva. Český národně liberální tábor se vymezoval především vůči německým politickým stranám, vůči sociální demokracii a katolicismu a agrárikům. (Marek, 2005, str.17)

Další politickou skupinou bylo katolické hnutí. To vyrůstalo hlavně z katolického křídla národní strany a z různých původně nepolitických spolků. V Čechách vznikla Česká

křesťansko sociální strana (1894) a Národní strana katolická (1897). Na Moravě to byla Katolická strana národní (1896) a Křesťansko sociální strana moravsko slezská (1899). Důležitým pojítkem katolických stran byl poměr k církvi a náboženství. Křesťanské strany museli čelit antiklerikalismu všech ostatních českých stran, což posilovalo jejich soudržnost hlavně na Moravě.

Třetím významným politickým táborem byl tábor sociálně demokratický vyrůstající z dělnického hnutí ve 2. polovině 19. století. Velká část dělnického hnutí se vyvíjela nezávisle na hnutí národním. Dokonce v něm přetrvávala spolupráce českých a německých sociálních demokratů. Hlavním protikladem byl dělník vůči kapitalistovi, nehledě na národní příslušnost. Česká odnož sociálně demokratické strany byla zformována již v roce 1878. Byla to první česká moderní politická strana. K jejímu zviditelnění došlo hlavně v roce 1897, kdy vstoupili sociální demokraté do říšské rady, a začala se podílet na parlamentní politice. Straně se dařilo prosazovat pevnou vnitřní organizaci. Po roce 1907 se stali čeští sociální demokraté stranou s nejširší volební základnou. Jejich volební zisky byly ovšem zmenšeny většinovým volebním systémem. Získali pouze necelou čtvrtinu říšských českých mandátů. Tato situace se opakovala ve volbách v roce 1911. (Marek, 2005, str. 18) Od ostatních stran v českém prostředí se odlišovali svými ideovými vzory, především internacionalismem a přejímáním některých marxistických myšlenek.

Český agrární tábor byl reprezentován Agrární stranou, která vznikla v Čechách v roce 1899, na Moravě v roce 1904 a ve Slezsku v roce 1912. Tyto zemské strany byly zastřešeny společným výkonným výborem. V počátcích svého vzniku se strana vymezila vůči stranám městským a vůči politickému katolicismu. Na základě významu venkova a rolnického hnutí se stala jednou z nejsilnějších českých politických stran. Ve volbách v roce 1907 a 1911 získala nejvíce mandátů do říšské rady ze všech českých politických stran.

Posledním důležitým táborem v české politice na konci 19. Století byl tábor národně sociální, který byl reprezentován jedinou stranou. V době vzniku této strany docházelo k formování sil, které kladly důraz na prosazování sociálních zájmů především nižších vrstev městského obyvatelstva, ale zároveň kladli důraz na nacionální akcent. Důraz na nacionální a sociální priority stál u vzniku národně sociální strany v Čechách v roce 1897.

Na Moravě to bylo o rok později a ve Slezsku v roce 1911. Národně sociální strana se vymezovala kriticky především vůči sociálním demokratům a mladočechům. Profilování strany bylo ve svých počátcích obtížné, vzhledem k boji o voliče a její tápání mezi hlavními tématy její politiky. To strhávalo její představitele často k populismu.

2.5 Česko – německé vztahy v 19. století – nástin základních problémů

Problém česko-německých vztahů v 19. století, především však v jeho druhé polovině, je velmi složitý. Pokusím se v několika řádcích nastínit jeho základní momenty.

Složitě soužití českého, německého, ale také židovského obyvatelstva se utvářelo českých zemích po staletí. Na začátku 19. století se začalo společné soužití rozpadat. Zemskou příslušnost nahradila příslušnost ke dvěma vznikajícím národním skupinám uvnitř hranic Českého království, jež bylo součástí mnohonárodnostní habsburské monarchie utvářené v oblasti střední Evropy již od 16. století (1526). Tyto dvě národní skupiny tvořil vznikající národ český a národ německý, židovské obyvatelstvo se pod vlivem společenského vývoje postupně začleňovalo do jednoho z nich. Vzájemné vztahy mezi nimi se začaly formovat a ze společně obývaného prostoru se stávalo výbušné a konfliktní prostředí.

Oba národy si během 19. Století budovaly svou identitu. Století se neslo ve znamení industrializace, pokroku, ale také nacionalizace obyvatelstva.

V českém prostředí dochází zpočátku k uvědomování si sebe sama hlavně prostřednictvím zvýšeného zájmu o rodný jazyk a národní dějiny.

Obdobným procesem procházelo i obyvatelstvo německé. Jeho uvědomování bylo však složitější. Nevytvořil se z nich zvláštní národ. Složitou otázkou bylo kam se vlastně zařadit. Vznikal pojem český Němec, Moravský nebo Slezský Němec. V dalším období se část německého obyvatelstva řadila k rakouským Němcům. Na konci 19. Století byla skupina německých obyvatel, i přes svou početnost, tlačena českou částí společnosti do pozice menšiny. Složitý byl také vztah českých Němců k otázkám velkoněmeckým.

Komplikovanou záležitostí byl také vztah obou stran vůči sobě jakožto menšin. Němci se cítili být menšinou v českém prostoru, Češi se zase cítili být menšinou v širším prostoru rakouském. Pro obě národnosti z této situace plynul značný komplex, který znemožňoval

objektivní vidění toho druhého. Z tohoto komplexu plynul pocit ohrožení, nejistoty a strachu z budoucnosti.

Česká i německá strana hledala ve svém boji o národní identitu vnější spojence. Lokální problém tak přerůstal do mezinárodních rozměrů. Češi hledali své spojence především ve Francii a Rusku. Němci zase v Rakousku a později v Německu u říšských Němců. Česko – německá otázka se stávala součástí širších evropských mocensko – politických souvislostí a Češi a Němci žijící na českém území se stali pomyslnými figurkami na šachovnici politické hry evropských mocností v předvečer první světové války.

Právě první světová válka činila z obou národů nesmiřitelné protivníky. Vyvolávala mezi obyvatelstvem radikální až extrémně laděné nálady. Češi vsadili na kartu Dohody a blížili se k vytvoření samostatného státu. Němci upjali své naděje k vítězství Německa, které bylo vůdčí silou tábora Centrálních mocností. Doufali ve vytvoření německé střední Evropy.

3 Vznik a vývoj České strany národně sociální do roku 1918

3.1 Vznik strany

Vlastní počátky strany mají své kořeny již v polovině 19. Století. Dělníci se pod vlivem revolučních událostí v roce 1848 začali organizovat ve větší míře a zakládat první politicky orientované spolky. O spolkové činnosti jsem se zmínil již výše. K základním požadavkům dělnictva patřilo právo volební a spolčovací, dvanáctihodinová a posléze osmihodinová pracovní doba. V roce 1867 byl vydán shromažďovací a spolčovací zákon, který umožňoval významnější aktivizaci dělnictva.

Vedle národního proudu dělnictva se začalo formovat také silné sociálně demokratické hnutí, které vyústilo k založení Sociálně demokratické dělnické strany v roce 1878. Hnutí národně uvědomělých dělníků a dělnictva sociálně demokratického fungovalo souběžně. Oba tyto proudy dělnického hnutí se vůči sobě kriticky vymezovaly.

Politické ovzduší osmdesátých a devadesátých let 19. století můžeme označit za velmi vzrušené. Právě tato doba vyzvedla do popředí moderní české politické strany, které ovlivňovaly i politickou scénu v období fungování první republiky.

Český národní socialismus byl jednou z podstatných součástí tohoto politického kvasu. Samotný název strany naznačuje dominantní témata její politiky, ideologie a propagandy. Jedním z hlavních cílů strany bylo spojení otázek národních a sociálních. K naprostému propojení těchto témat však ve větší míře nedošlo. Tato témata byla řešena spíše paralelně. (Harna, r. 1998, str. 395)

V polovině devadesátých let 19. století působila v Čechách a na Moravě celá řada dělnických spolků, které odmítaly sociálně demokratické myšlenky internacionalismu a marxismu. To vyvolávalo otevřené konflikty se sociálními demokraty. K dělnickému proudu vymezujícím se vůči sociální demokracii se postupně přibližuje početná vrstva drobných a středních podnikatelů a řemeslníků, ale také část intelektuálů vzešlých především z prostředí mladočeského. Společný byl pro ně silný národní náboj jejich ideového smýšlení. Celková atmosféra ve společnosti byla příznivá vzniku politické síly, která by tento národně sociální proud zastřešila, sjednotila a reprezentovala. O této

atmosféře píše mimo jiné T. G. Masaryk ve své České otázce, kterou nazývá především sociální.

30. března 1897 vydalo pět poslanců za sociální demokracii své protistátoprávní prohlášení, ve kterém kategoricky odmítli české historické státní právo. „Jako svých povinností vědomí zástupci českého lidu a jako sociální demokraté stojíme (společně se sociálními demokraty jiných národností v Rakousku) na půdě rovnoprávnosti všech národů. My protestujeme jako Čechové a sociální demokraté proti vyhrabávání zvětšených privilegií a dokumentů. Jsme syny dnešní doby a žádáme pro sebe a pro všechny národnosti v Rakousku instituce moderní. Žádáme také proto pro svůj národ odstranění všech privilegií rodových a majetkových. Protestujeme proti tomu, aby byl náš národ zaslepován předstíráním národnostních a hospodářských prospěchů. Protestujeme proti tomu, aby byla pozornost největší části českého národa, utlačovaného politicky, hospodářsky i kulturně, odvrácena od své hmotné a duševní bídy a lákána na fantastické, státoprávní, bludné cesty. Jsme přesvědčeni, že pracující lid český, jakož i německý jest obětí penězolačných buržoáků a vládychtivé feudální šlechty, dále víme, že tito činitelé jsou nejvyšší překážkou politického, hospodářského a kulturního rozvoje našeho českého národa. Konečně prohlašujeme, že vymanění i našeho národa z nedůstojných pout politických, ze sociální poroby, z národního potlačování může býti uskutečněno jenom vítězstvím socialismu, jemuž jsme oddáni jako synové své doby a svého národa. Podepsáni: Šteiner, Vrátný, Hybeš, Cinger, Berner.“ (Minulost, 1971, str. 323)

Právě v den, tedy 30. března 1897, kdy sociálně demokratičtí poslanci přednesli toto své státoprávní ohrazení, se v Praze sešla skupina nacionálně orientovaných českých dělníků, která měla za úkol připravit veřejnou schůzi na Staroměstské radnici. Tato schůze se konala v neděli 4. dubna od 15 hodin. Tímto aktem byl položen faktický základní kámen České strany národně sociální. Státoprávní ohrazení sociálních demokratů výrazně pomohlo národně laděným dělníkům najít konkrétní smysl založení nové politické síly v českém prostředí. Samotné jednání na Staroměstské radnici vedl dělník Alois Simonides a v čele nově založené strany stanul společně s ním odborový předák František Kváča. Podle slov Františka Klátila: „Síň je přeplněna, nálada je slavnostní, jakoby se již všichni dlouho těšili na tento okamžik, jako by tušili památnost chvíle. Za stolem pražského

primátora zasedá zlatnický dělník Alois Simonides, aby schůzi zahájil a jednání řídil. Po jeho boku rukavičkářský dělník, František Kváča, a kotlář od Ringhofferů, František Jiránek. Simonides, vysoký, štíhlý muž, pracuje již ve spolku po postavení Husova pomníku a je znám z dělnických schůzí jako bystrý řečník. Inteligentní Kváča absolvoval již několik mezinárodních odborových sjezdů jako zástupce českých rukavičkářů. Na tomto památném shromáždění je volen prvním předsedou strany národně sociální. V pozadí, opíraje se o zábradlí, stojí redaktor národních listů, Václav Klofáč, nenápadně, nehlučně, ale nepřehlédnut. Není volen, ale všichni cítí, že to je on, který v krátkém čase bude povolán, aby je všechny vedl.“ (Klátil, 1992, str. 23 - 24)

Shromáždění na Staroměstské radnici ostře odmítlo postoje sociálních demokratů a naopak důrazně propagovalo české státoprávní požadavky. Současně bylo rozhodnuto, aby všichni národní dělníci byli organizováni v jeden celek, který by usiloval nejen o provedení důležitých hospodářských požadavků, ale měl se také zasazovat o česká národní práva. (Urban, 1982, str. 488)

V pozadí celé akce stál pozdější předseda a dlouhodobý představitel strany Václav Klofáč. Již v době založení strany se objevovaly zprávy o tom, že za jejím vznikem stojí mladočeši. Ti prý také stranu financovali. Klátil ovšem uvádí, že šlo spíše o finance některých osobních přátel Klofáčových z mladočeského prostředí. Na vysvětlení: mladočeši, jakožto strana staršího typu, nedisponovali žádným stranickým fondem (Vykoupil, r 2005, str. 19)

Tak tedy vznikla Strana národního dělnictva československého, která byla zárodkem pozdější České strany národně sociální. Ohledně změn názvů strany uvedu jejich přehled: 1897 – Strana národního dělnictva československého, 1898 – Národně sociální strana v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a Dolních a Horních Rakousích, 1902 – Česká strana národně sociální, od dubna 1918 – Česká strana socialistická atd. V současné době tato strana opět působí pod názvem Česká strana národně sociální (zkratka ČSNS). Její orientace je ovšem spíše liberální.

Střediskem nacionálních dělníků na Moravě bylo Brno. Zde 30. ledna 1898 vznikl Politický klub národní strany dělnictva československého na Moravě.

Na začátku dubna 1898 se konal první stranický sjezd v Praze. Sjezd schválil nové pojmenování strany. Běžně se užívalo zkrácené podoby, tedy Česká strana národně sociální. Politický klub národní strany dělnictva československého na Moravě přešel do národně sociální strany jako její zemská složka. (Malíř, 2005, str. 398)

3.2 Vnitřní organizace strany

Ohledně vnitřní organizace se vedení strany v počátcích snažilo využít model stranické struktury sociálně demokratických stran. Organizační řád národně sociální strany se vyvíjel ještě v prvním desetiletí dvacátého století. Struktura stranické organizace byla založena na územním principu. Základem se staly místní politické organizace, které působily v jednotlivých obcích a městech. Zajímavé je, že již na začátku byla stanovena zásada poměrného zastoupení žen v těchto základních organizacích. Hlavou základní organizace se stal místní výbor v čele s důvěrníkem a jeho náměstkem. Výkonný výbor zpracovával program práce vyhovující místním poměrům. Zároveň měl povinnost vést seznamy členů strany i dalších přidružených odborových nebo zájmových organizací. Jeho úkolem bylo také zprostředkovávat vnitrostranický styk s vyššími stranickými orgány. V každé organizaci měla být zřízena instituce továrních a dílenských důvěrníků, kteří měli iniciovat zakládání odborů, pomáhat při bojích o zvyšování platů a také vybírání stranické daně.

Hierarchie vyšších stranických orgánů byla následující: obvodní a zemské výkonné výbory, ústřední výkonný výbor, který se zodpovídal zastupitelstvu strany a sjezdu. Ústřední výkonný výbor se dále členil na užší a širší. Členy užšího vedení strany byli předseda strany, místopředseda, jednatel a osm volených členů. Širší vedení bylo rozšířeno o stranické poslance, dva volené zástupce venkovských obcí a delegáty ústředních odborových organizací.

Zvláštním ústředním orgánem bylo zastupitelstvo strany. Jeho členy byl širší výkonný výbor a důvěrníci krajských organizací. Do zastupitelstva patřili také zástupci zemských výborů a redaktoři ústředních stranických listů. Zastupitelstvo rozhodovalo o záležitostech strany v případě, že nemohlo dojít ke svolání sjezdu strany. Jeho hlavním úkolem bylo

volit ústřední výkonný výbor a určovat směřování celkové politiky strany v mezisjezdovém období.

Prvním předsedou výkonného výboru se stal rukavičkářský dělník František Kváča. členy vedení byli dále Václav Klofáč, František Jiránek, Alois Simonides, Hynek Bouška, Karel Louda, František Štefán, Jan Votický, Václav Jelínek, Eduard Sláva, Eduard Šeplavý, František Šmíd, Josef Klečák, povoláním většinou dělníci. Největší zkušenosti a autoritu měl redaktor Národních listů Václav Klofáč.

Po první přechodné fázi ve vedení strany se chopili iniciativy především nacionálně ladění intelektuálové. (Malíř, 2005, str. 407 – 408)

Členem strany se mohl stát každý občan, který se ztotožňoval se stranickým programem a stal se členem některé z místních organizací či organizací se stranou spojených. Důležitou podmínkou bylo to, že není členem jiné politické strany či jiného politického seskupení. Národně socialistická strana byla stranou masovou a organizační řád strany stanovoval povinnost platit osobní daň v určité výši. Počet členů strany v prvním období jejího fungování není spolehlivě ověřen. Můžeme ovšem říci, že členy strany byli především kvalifikovaní dělníci, řemeslníci a různé kategorie zaměstnanců z řad úředníků, také někteří žurnalisté a učitelé. (Malíř, 2005, str. 400)

Ke stranické struktuře patřily také přidružené organizace. Strana se snažila podchytit co největší část politicky aktivního obyvatelstva. Proto vytvářela řadu zájmových a přidružených organizací. Tyto organizace můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvořily organizace s převážně politickým charakterem, například odborové, profesionální nebo mládežnické organizace. Druhá skupina měla převážně hospodářský charakter, například rolnické a živnostenské organizace.

To, jakým způsobem byly jednotlivé organizace podřízeny straně, bylo různé. Záleželo to hlavně na míře samostatnosti té které organizace, na její schopnosti uhájit si svou autonomii.

Nejvýznamnější politicky orientovanou skupinou byla tzv. Mladá generace strany národně sociální, která vznikla hned v počátečním stádiu formování strany. Navazovala na kluby národně sociální mládeže. Národně sociální mládež si udržela jistou formu autonomie a

v některých otázkách vystupovala jako vnitrostranická opozice. Byla vlastně radikálním křídlem strany. Mládežnické křídlo se prosazovalo velmi razantně především v antimilitaristickém hnutí a ostře vystupovalo proti rakouské politice. Její představitelé byli často vězněni rakouským režimem.

Další velmi důležitou přidruženou organizací byly odbory. Národně sociální odbory začaly vznikat na počátku 20. století. Ústřednou odborů byla Česká obec dělnická. V letech první světové války byla základnou pro omezený stranický politický život a v letech 1917 – 1918 byla hlavní silou obnovy strany. (Malíř, 2005, str. 405)

Důležitou složkou politické činnosti národně sociální strany byla propaganda a agitace vedená nejen prostřednictvím svých řečníků, ale také prostřednictvím tisku. Straničtí předáci si uvědomovali sílu tohoto média jakožto prostředku komunikace se širokými vrstvami obyvatelstva. Největší prioritu měly periodicky vydávané tiskoviny. Již v roce 1897 bylo odsouhlaseno vydávání čtrnáctideníku Český dělník, jehož redaktorem byl také Alois Simonides. První číslo vyšlo měsíc po vzniku strany. Ještě téhož roku začala strana vydávat další čtrnáctideníky: České dělnické listy, Probuzení a Vpřed. Důvodem pro vydávání velkého množství čtrnáctideníků byl kolkový zákon, který udával vysoké zdanění na deníky a týdeníky.

Na konci roku 1899 se strana rozhodla o ukončení vydávání čtrnáctideníků a sloučily se do jednoho týdeníku, jehož název byl Česká demokracie. Zasluhou Václava Klofáče byl týdeník přeměněn na deník.

V březnu roku 1907 začal vycházet nový ústřední deník strany České slovo. Jeho vydavatelem byl Václav Klofáč, odpovědným redaktorem byl Jiří Pichl. Deník tiskla Tiskárna národně sociálního dělnictva.

Na Moravě vycházel čtrnáctideník Československé dělnické rozhledy. Několikrát změnil svůj název i četnost vydávání. (Malíř, 2005, str. 407)

3.3 Politický program

Ve vývoji politických programů národního socialismu můžeme rozlišit pět základních etap, přičemž změny v programu byly způsobeny nějakým společensko-politickým zlomem. Každá programová úprava reagovala na určité společenské pnutí či na vnitrostranické diskuze mezi jednotlivými stranickými frakcemi. Josef Harna ve své edici Politických programů Českého národního socialismu tyto etapy rozlišuje takto:

1. Krystalizace programů národně sociálních z období od založení strany do první světové války.
2. Vznik programu českého socialismu z roku 1918.
3. Zápas mezi socialistickou a liberálně nacionální orientací v první polovině 20. Let.
4. Ohlas národně socialistického programu z roku 1921.
5. Národně socialistický program v podmínkách lidové demokracie z roku 1947.

(Harna, 1998, str.15)

Sledovat tyto jednotlivé etapy ve vývoji samotné strany je určitě velmi zajímavé, ale já se ve své práci zaměřím hlavně na první etapu.

Česká strana národně sociální se profilovala jako strana snažící se reagovat na společenskou poptávku, a jak již z jejího názvu vyplývá, pokoušela se skloubit ideu národní s ideami sociálními. Toto byl hlavní cíl představitelů strany. Rozpory mezi oběma myšlenkami se straničtí předáci pokoušeli řešit určitou systémovou nedůsledností, která byla v počátcích strany nezbytná a zároveň záměrná. Proč tomu tak bylo? Strana nemohla vystačit s působením pouze na dělnickou vrstvu společnosti. Její agitace směřovala k širším vrstvám společnosti. Ve svých počátcích se musela snažit získat širokou členskou základnu. Proto se prezentovala jako strana zaměstnanců. Jejími členy a příznivci se mimo národně orientovaných dělníků stávali také státní i soukromí zaměstnanci, drobní a střední podnikatelé, ale také řada intelektuálů. Svůj program musela strana přizpůsobit všem těmto složkám obyvatelstva českých zemí.

Snaha získat masovou členskou a voličskou základnu vedla stranu k neustálému taktizování a tříštění pozornosti na různé cíle, které byly někdy i protichůdné, což můžeme pozorovat již v prvních programových tezích, které se objevují už v prvním tzv. Klofáčově programu. K tomuto prvnímu politickému programu se vrátím podrobněji později.

Chtěl jsem se ještě zmínit o ne příliš šťastné taktice používané některými stranickými představiteli. Strana používala řadu ideologických frází, které obsahovaly obecné etické normy, tím sklouzávala k širokému zobecnování a vyhýbala se konkretizaci svých cílů. Strana dokonce často podléhala, alespoň v počátcích, dobovým náladám a vedla k nacionalisticky laděným politickým kampaním. Dokonce se zúčastnila vlny antisemitismu v období tzv. Hilsneriády. Tyto skutečnosti neslouží národním socialistům ke cti, ale jsou pochopitelné vzhledem dobovému klimatu v českých zemích na přelomu 19. a 20. století.

Svůj potenciál našla strana především v období první světové války, kdy se z ní stává strana s jasnými a pevně danými cíly stanovenými politickým programem z roku 1918.

Prvním komplexním programem strany je tzv. Klofáčův program z dubna roku 1898. V tomto roce se odehrával první oficiální sjezd strany a také v tomto roce získala strana svůj první oficiální název. Na druhém sjezdu strany v roce 1901 byl tento program částečně upraven. Další, v pořadí třetí sjezd strany z roku 1902, předznamenala řada plamenných diskuzí, které se týkaly především třídního uspořádání společnosti a postoje vůči sociálním demokratům. I přes rozdílné názory členů strany nedošlo k nějakému výraznému upravení programu. Ten prošel spíše kosmetickými úpravami a rozšíření a prohloubením některých tezí. Tento program byl nazýván Chocův program, podle Václava Choce, poslance říšské rady, právníka a novináře. Tento program se nezměnil až do roku 1918.

Vedle hlavního politického programu strany vznikaly také dílčí programy, které se zabývaly jednotlivými oblastmi politického života. Byl to například školský program, řešení ženské otázky nebo otázky samosprávy.

Nyní bych se rád krátce zaměřil na samotný první politický program strany z roku 1898.

Program národně sociální strany československé se skládá z pěti částí. (viz. Příloha 1)

V první části jsou uvedeny předpoklady vzniku strany, její cíle a taktika. „Východiskem hnutí národního dělnictva československého jsou dnešní politické, hospodářské a sociální zlořády. Politickým zlořádem rozumíme byrokratický centralism, nesprávnou převahu Němců a vyloučení širokých vrstev lidu od správy záležitostí veřejných.“ (Harna, 1998,

str36) Již z těchto prvních vět je patrná snaha o skloubení národních a sociálních myšlenek. Dále se hovoří jak o „vykořisťovatelských choutkách kapitalistů“ na jedné straně, tak na straně druhé o zachování tehdejších společenských řádů s důrazem na jejich renovaci, spolupráci všech vrstev obyvatelstva a omítnutí třídního boje. Tady vidím pokus o směřování programu na dělnické i živnostnické vrstvy obyvatelstva. Samozřejmě je zde kladen velký důraz na národní sebeurčení. Cílem je odstranění všech zlořádů ve společnosti s důrazem na hospodářský a národní rozvoj české společnosti. V závěru úvodních tezí je uveden požadavek na zestátnění některých služeb, např. vodárny, lázně. Dále pak je uvedena mezi prostředky politického boje také podpora vlastního odborového hnutí a zároveň je zdůrazněno uznání nedotknutelnosti poctivě nabytého soukromého majetku. (Harna, 1998, str. 36)

Druhá část programu je věnována politickým otázkám. Základní politický cíl vymezuje tato část jako právo na sebeurčení českého národa, samostatnost v rámci monarchie nedělitelnost zemí Koruny české a úplnou rovnoprávnost s německým obyvatelstvem. Pamatuje také na národnostní menšiny, kterým má být poskytnuta ochrana ve formě veta. Dále pak uvádí klasické požadavky demokratické jako: všeobecné, tajné, rovné a přímé volební právo, právo na zastupitelskou samosprávu, která má být prováděna v tříletých funkčních obdobích. Zajímavý je důraz na zrovnoprávnění ženy, která má být postavena na roveň muži ve všech směrech. Národní dělníci požadují úplnou náboženskou svobodu, přičemž církve mají být finančně dotovány státem. To svědčí o přesvědčení většiny české společnosti o sekularizovaném státu. Vyhlášena má být také svoboda tisku včetně zrušení kolkovného, dále svoboda spolčování a shromažďování. Toto jsou požadavky obecné platící pro téměř všechny politické strany v českém prostředí již od revolučního roku 1848. Podle národních socialistů má být úplně odstraněn trest smrti. Školství má být bezplatné na všech stupních vzdělávacího systému a vyjmuta z vlivu církevního, což je pochopitelné, ale také byrokratického a politického, což je podle mne neproveditelné. (Harna, 1998, str.36 – 37)

Třetí část programu se týká hospodářství. Cíl svých hospodářských požadavků shrnují národní socialisté jako povznesení ekonomické síly obyvatelstva na základě sociální spravedlnosti a solidarity. V programu zaznívají požadavky na ekonomickou samostatnost

českých zemí, na státní úvěry poskytované obcím, na vytvoření samostatného ministerstva obchodu, na podporu exportu. V otázce fiskální mají být zrušeny všechny nepřímé daně a má být zavedena jediná daň z příjmů. Veškerý movitý a nemovitý majetek má být povinně pojištěn a za tímto účelem má být zřízeny zemské pojišťovny. Zemědělství dělníci mají mít právo získávat menší pozemky asi ze státního zemědělského fondu, aby si zajistili základní obživu. V tomto bodě vidíme, jak strana cílí také na chudší venkovské obyvatelstvo. V závěru hospodářské části programu se řeší pronajímání obecních pozemků a zestátnění církevních pozemků a veškerých lesů. Což je dalším potvrzení socialistických myšlenek, chcete-li levicových myšlenek národně sociálního hnutí. (Harna, 1998, str. 37 – 38)

Čtvrtá část programových zásad strany se týká otázky sociální. Tedy jedné ze stěžejních otázek pro stranu, jejíž název přímo tento pojem obsahuje. Základním cílem strany bylo, alespoň to tak stojí v programovém prohlášení, zrovnoprávnit všechny utlačované složky obyvatelstva. Zajistit všem existenční a sociální podmínky. Hovoří se zde především o výhodách pro dělníky, ale mezi řádky čteme, že se jedná vůbec o všechny pracující. Pro dělníky samotné má být zřízeno zvláštní ochranné zákonodárství směřující především k ochraně před zvlí zaměstnavatelů. Je prosazována maximální pracovní doba. V tomto programu není blíže specifikovaná, ale ustálila se na osmi hodinách. Má být stanovena také minimální mzda, což je myšlenka určitě pokroková, ale ve svém programu ji měli i jiné politické strany. Velmi zajímavá je myšlenka o tom, že by zaměstnanci měli ve větší míře participovat na zisku podniku nebo dokonce, že by dělníci mohli získat řízení a vlastnictví podniků do svých rukou, za určitých podmínek. Dalším požadavkem bylo zřízení samostatného ministerstva práce. Jeho výkonnými orgány měly být komory živnostenská a dělnická. Ohledně zdravotní péče měly být zřízeny státní zdravotní pojišťovny. Obce měly zřizovat levné bydlení pro dělníky a rovněž se zabývat otázkami sociálními. Ve svém programu dále národní socialisté prosazovali zákaz práce dětí a žen ve zdravotně škodlivých provozovnách, zákaz noční práce a práce v neděli s výjimkami uvedenými mezi body sociální otázky. (Harna, 1998, str.38)

V poslední páté části programu najdeme teze věnované otázkám kulturním a mravním. Hovoří se zde obecně o morálce a mravním povznesení národa, přesně v intencích nacionální stranické agitace. Co je typické, je to, že přístup ke kultuře má být umožněn co

nejširšímu počtu obyvatel. Cílem zpřístupnění kultury a mravní výchovy má být sebekázeň a sebevýchova. Prostředkem k dosažení těchto cílů je především výuka postavená na morálních základech směřující k mravní výchově mládeže. U mládeže je potřeba pěstovat smysl pro sociální spravedlnost, ale jsou zde jmenovány také křesťanské ideály, které mají být očištěny od církevního formalismu. V jednom z bodů je zdůrazněno přijetí žen do těchto morálních snah. Opět zde vidíme velmi sympatickou snahu o zrovnoprávnění žen v tehdejší společnosti. Vědci a umělci mají být nedílnou součástí společenského života, mají být podporováni a výsledky jejich práce mají být volně dostupné pro všechny. (Harna, 1998, str. 38 – 39)

Tolik k prvnímu komplexněji pojatému politickému programu České strany národně sociální. K takovýmto historickým pramenům je potřeba přistupovat opatrně a kriticky. Je patrné, že program je sepsán subjektivně a je poplatný době svého vzniku. Nicméně i zde je řada myšlenek, které charakterizují samotnou politickou stranu a její postoje ke společnosti. Můžeme prokázat, že strana se stávala skutečně moderním politickým subjektem na české politické scéně. Stejně tak v programu najdeme některá hesla, ze kterých je cítit sklon k populismu. Snaho o skloubení zájmů národních se zájmy sociálními je patrná z celkového pojetí programu a programových požadavků.

Lze říci, že v prvním období existence České strany národně sociální se její politický program příliš neměnil. Spíše se rozšiřoval o další témata a prohluboval některé myšlenky, což souviselo se zráním strany ve smyslu upevňování pozice v české politice, a vnitrostranickým vývojem.

K velké změně programu došlo až ke konci první světové války. Perzekucí získala jakousi aureolu mučedníků, to jí umožnilo návrat do politiky. Národní socialisté se stali politickým faktorem, se kterým se muselo vážně počítat. V souvislosti politikou obhajoby dělnictva a sociálně slabých vrstev obyvatelstva došlo ke sblížení se sociálními demokraty. (viz. dále)

Na osmém sjezdu stranu v březnu a dubnu 1918 došlo ke schválení nového programu strany. (Harna, 1998, str. 71 – 79) Od starších programů se lišil větším důrazem na řešení sociálních problémů a představami o budoucím uspořádání společnosti.

Změna byla způsobena také proměnou části členské základny. S národně socialistickou stranou se sloučila část anarchokomunistů, část stoupců strany pokrokové a také skupina intelektuálů působící v týdeníku Česká demokracie. Strana získala nový název Česká strana socialistická. Existovali dokonce snahy po sloučení s českými sociálními demokraty. K tomuto sloučení nakonec nedošlo. (viz. dále)

Důrazný socialistický ráz rozšířil působnost strany a zvětšil členskou základnu. Projevila se však také různorodost v myšlenkách jednotlivých frakcí strany, což později vedlo k vnitrostranickým třenicím.

Na vlastní tvorbě programu se podíleli především novější členové strany. V komisi, která měla na starost nový program, působil bývalý člen agrární strany Emil Franke, bývalý realista František Krejčí, ale také někteří bývalí anarchokomunisté. (Harna, 1998, str. 21) V programu se projeví všechny tyto nové politické proudy, přesto působí konzistentním dojmem. Program se snažil postihnout co nejširší problémy tehdejší české společnosti.

Při čtení programu dojdeme k závěru, že působí socialisticky. Jasně je pojato vymezení stranických názorů vůči marxismu, což je patrné především v kritice materialistických východisek. To vyplývalo také z nacionálně laděných nálad společnosti, která marxismus považovala za ideologii německou, tudíž protičeskou. Socialismus je, podle stranických špiček, záležitostí celé společnosti, nejen pro jednu společenskou třídu.

Hlavním politickým cílem bylo vytvoření samostatného československého státu, jakožto státu moderního, demokratického a sociálního.. V prvním bodu Hlavních zásad politiky státně – ústavní a hospodářsko – sociální v návrhu nového programu se píše: „Státní moc je založena na národní suverenitě. Svrchovanost lidu jest právním pramenem státního panství a je vyjádřena vůlí většiny úplného sboru všech státních občanů i občanek bez rozdílů stavovských i třídních, přičemž všeobecné právo volební je doplněno poměrným zastoupením menšiny. Český socialismus trvá na silné státní moci a vidí v ní závazek pro každého národního příslušníka, protože se má opírat o obecnou vůli celého národa. Státní moc nesmí se však stát sama sobě účelem a nesmí jí proto býti zneužíváno k vnitřnímu nebo vnějšímu imperialismu. Staré mocenské funkce státu militaristického, imperialistického a policejního musí ustoupiti funkcím rázu hospodářského, sociálního a kulturního, které souborně označujeme veřejnými službami. Ve veřejných službách

spatřujeme vlastní účel státní moci. Proti mocenským výstřelkům požadujeme proto silnou decentralisaci služební i územní. Hlavní zásadou zůstává, že státní orgány jsou podřízeny národu a že nejsou než orgánem národní společnosti.“ (Harna, 1998, str.72)

Dále program na tyto myšlenky navazuje: „Po stránce národní zdůrazňuje svůj bezohledný zápas o dosažení samostatného státu z důvodů národních (aby národní společnost byla ucelena), i socialistický (aby vlastní národní mocí byla přeměněna společnost z kapitalistické v socialistickou).“ Na tomto místě opět vidíme jasnou proklamaci spojení myšlenek národních s myšlenkami sociálními.

V programu se projevoval také skeptický postoj vůči náboženství, které mělo být postaveno mimo politické dění. Víra je zde popsána jako individuální záležitost každého jedince, ale není popíráno její morální působení na společnost. Byl zde však kladen důraz na etickou stránku života české společnosti. Byly zde zdůrazňovány české pokrokové tradice spojené s českou minulostí. Český socialismus se měl stát vyvrcholením historického vývoje. (Harna, 1998, str. 22)

V oblasti hospodářství se změna programu projevila velmi důrazně. Mělo dojít k postupnému vyvlastnění soukromého vlastnictví za náhradu. Podporovanou formou vlastnictví mělo být družstevnictví. V programovém prohlášení se uvádí: „Hospodářská výroba kapitalistická musí se tedy změnit ve společenskou, socialistickou. Proto nutno změnit především poměr námezdní ve spoluvlastnický a ve spolupracovnický, jak nutně plyne ze společenského původu veškerého bohatství. Prostředkem k tomuto cíli jest vyvlastnění soukromo – kapitalistického majetku výrobních prostředků. Toto vyvlastnění není v podstatě nic než vlastnický převod z privilegovaných na oprávněné.“ (Harna, 1998, str. 74)

Tak tedy ve stručnosti vypadaly zásadní změny týkající se nového programového prohlášení strany, nyní již České strany socialistické z roku 1918. (Harna, 1998, str. 71 – 79)

3.4 Vývoj strany do první světové války

Již rok po založení strany se konal 1. Řádný sjezd strany. Probíhal ve dnech 9. – 11. Dubna 1898. Na tomto sjezdu byl přijat první komplexní stranický program. Tento program byl nazýván Klofáčovým. (viz. Příloha 1)

2. sjezd strany se konal v roce 1900 a třetí v roce 1902. V této fázi vývoje strany se vedení pokoušelo skloubit programové požadavky se zájmy svých členů a voličů, ale také se základními tématy strany, tedy s rozměrem národním a sociálním.

Hledání sebe sama v kontextu národního a sociálního provázelo stranu po celou dobu jejích počátků až do začátku první světové války. Nicméně přijetí novelizovaného, tzv. Chocova, programu na třetím sjezdu strany vedlo k určité stabilizaci. Již v této době začalo hledání cesty k sociálním demokratům. Někteří členové strany si uvědomovali nutnost smířlivějšího postoje vůči svým sociálně demokratickým rivalům. Toto hledání vyústilo nakonec ve vznik socialistické rady na sklonku první světové války.

V roce 1899 byl zvolen předsedou strany Václav Klofáč. V tomtéž roce se pokusila národně sociální strana prosadit své zástupce do říšské rady. Neuspěla. Ale již v roce 1901 zasedli v parlamentu čtyři její poslanci. Jejich postoj vůči vídeňské vládě a její politice byl ostře opoziční. Zisk čtyř poslaneckých mandátů nebyl nijak závratným úspěchem, ale tímto krokem dosáhla strana širších možností propagace svých politických cílů.

V roce 1907 získala strana tři mandáty s podporou strany státoprávní. V roce 1911 ve spolupráci s mladočechy a staročechy dosáhli národní socialisté prvního velkého úspěchu ve volbách. Získali třináct poslaneckých míst a stali se čtvrtou nejsilnější českou politickou stranou. Silné národnostní napětí v Předlitavsku způsobilo vznik jednotného českého klubu, jehož členové byli poslanci všech českých parlamentních stran mimo sociální demokraty. Tímto aktem se mírnily třecí hrany národních socialistů k ostatním stranám, opět vyjma sociálních demokratů.

V roce 1913 došlo ke zrušení českého zemského sněmu tzv. anenskými patenty. To zapříčinilo setrvání českých stran v opozici vůči vídeňské vládě.

V předvečer událostí vedoucích k rozpoutání první světové války se Česká strana národně sociální projevila svým antimilitaristickým hnutím, které bylo spojeno především

s okruhem mladší generace národních socialistů. Časté byly například nejrůznější formy protestů proti válce, odmítání služby v armádě, protesty proti národnostně německému charakteru armády. V roce 1909 byl uspořádán proces, ve kterém bylo čtyřicet šest členů národně sociální mládeže obviněno z rozvracení armády. Někteří vůdcové byli odsouzeni k mnohaměsíčním trestům ve vězení. Toto antimilitaristické hnutí mělo velký význam ideový, projevující se v chování českých vojáků v rakousko-uherské armádě. (Malíř, 2005, str. 410)

3.5 Národně sociální strana v období první světové války

První světová válka zasáhla velmi nepříznivě celkový politický život v Čechách. Řada politických předáků byla hned od počátku přísně pronásledována. Mezi nejhůře postihnuté politické subjekty patřili národní socialisté. Vídeňské vládě se jevíli nejvíce jako zvláště nebezpeční, kvůli jejich opozičně laděné politice, ale také kvůli radikálně smýšlející národně socialistické mládeži, která nepokrytě propagovala antimilitarismus. Již v první den války byl zastaven list národně sociální mládeže Mladé proudy.

Také činnost ústředního tiskového orgánu strany České slovo byla pozastavena. Konkrétně se tak stalo 2. září 1914.

4. září 1914 byl zatčen poslanec Václav Klofáč. Bylo to první zatčení národně sociálního poslance, ale zdaleka ne poslední. Václav Klofáč byl stíhán pro zločin velezrady podle § 58 trestního zákona. (Vykoupil, 2005, str. 39) Klofáč byl propuštěn z vězení až v roce 1917. 26. září došlo k zatčení Emila Špatného, jednoho z vůdců národně sociální mládeže a čelného představitele českého antimilitarismu. 28. září byl zatčen Alois Hatina, redaktor časopisu Lid. Zatčení se nevyhlo ani dalším národně sociálním poslancům Václavu Chocovi, Františku Buřivalovi, Janu Vojnovi a Josefu Netolickému. Všichni poslanci byli zbaveni poslaneckého mandátu a nebyl brán zřetel na jejich poslaneckou imunitu.

Z tohoto výčtu vyplývá, že národní socialisté byli nejvíce perzekuovanou českou politickou stranou. (Vykoupil, 2005, str. 40)

Další straničtí funkcionáři byli povoláni do armády. Mezi jinými i Jiří Stříbrný, jeden z tzv. mužů října. Ten se po propuštění do zálohy zapojil do odbojové činnosti tzv. Maffie ve skupině Františka Síse. (Klátil, 1992, str. 113)

Činnost strany byla prakticky ukončena. Velká část české politické scény se začala chovat spíše pasivně a vyčkávat. Někteří představitelé českých politických stran se v různé míře připojili k podpoře rakousko-uherské válečné politiky. Hovoříme zde o tzv. aktivismu.

V letech 1915 až 1916 probíhala jednání napříč českým politickým spektrem o určitém nouzovém spojení nejsilnějších stran. Měla vzniknout tzv. Národní strana, která měla být oficiální představitelkou české politiky ve vztahu k vídeňské vládě. Velmi volně se k tomuto hnutí připojily i zbytky národních socialistů. Kompromis mezi stranami se ovšem zdál národním socialistům vedeným A. Šolcem příliš svazujícím, proto se nakonec vůči národní straně silně vymezili a prosadili si svou samostatnost. Tím v podstatě nahodili vratkou jednotu národní strany. V polovině května 1916 se uměle vytvářené hnutí, které mělo být přijatelné pro vídeňskou vládu, rozpadlo.

Ke konci roku 1916 se politici opět pokusili sjednotit českou politickou scénu. 19. listopadu 1916 vznikl Český svaz českých poslanců na říšské radě ve Vídni a Národní výbor jako nadstraničká autorita k ochraně národních zájmů. Členy svazu delegovanými národními socialisty byli poslanci: dr. Karel Baxa, Karel Exner, dr. Emanuel Formánek, dr. Otakar Hübschmann, Alois Konečný, Čeněk Lisý, Jan Slavíček a Jiří Stříbrný. Členy Národního výboru za národní socialisty se stali dr. E. Formánek a Václav Rejmon. (Vykoupil, 2005, str. 43) Již v této době probíhalo sblížování se sociálními demokraty.

Představitelé oficiální české politiky stále ještě zastávali stanovisko určité podpory vídeňské vládě. Toto jejich setrvávání u podpory vládě se nesetkalo s podporou radikalizovaného obyvatelstva. Situace v monarchii i na evropských válčičtích se měnila. Císař František Josef I. zemřel a na jeho místo nastoupil smířlivější a kompromisu nakloněný Karel I. Také zahraniční odboj v čele s profesorem Masarykem nebyl spokojen s politikou české domácí reprezentace.

V dubnu 1917 proběhla naší zemí velká vlna stávek, protidrahotních a „hladových“ demonstrací. Organizátoři těchto akcí hledali kontakty spíše na Jiřího Stříbrného a

Antonína Švehlu, než aby se domlouvali s členy Národního výboru. Mimochodem v těchto okamžicích našich dějin byli sociální demokraté z větší části považováni za nejtěsněji spolupracující stranu s vídeňskou vládou.

Ve Vídni se začalo jednat o novém svolání říšské rady. A skutečně byla svolána na 30. 5. 1917 císařským dekretem. Ještě před vlastním jednáním parlamentu se sešlo zastupitelstvo národně sociální strany, aby se dohodlo na společném postupu na zasedání říšské rady. Také byl zvolen nový výkonný výbor, v jehož čele stanul Václav Klofáč, tou dobou ještě vězněný, a výkonným místopředsedou byl zvolen Jiří Stříbrný.

Národně sociální poslanci se chystali na zasedání říšské rady vyslovit stanovisko o hledání řešení české otázky mimo rámec monarchie. (Vykoupil, 2005, str. 45)

Konečně po třech válečných letech sešel se dne 30. 5. 1917 vídeňský parlament. Někteří čeští poslanci skutečně na tomto zasedání vyslovili požadavek na úplnou samostatnost vlastního československého státu. Mezi těmito radikály byl také Baxa, Konečný, Slavíček a Stříbrný. Dne 14. 6. 1917 na půdě parlamentu přednesl poslanec Jiří Stříbrný řeč o útrapách internačního tábora v Thalerhofu. Tato řeč předpokládala velkou dávku odvahy. Stříbrnému se mohlo stát, že bude na místě zatčen, což vzhledem k obsahu jeho projevu bylo pravděpodobné. V tomto projevu se také národní socialisté ústy Stříbrného veřejně přihlásili k myšlence na vytvoření Československa. Stříbrný skončil svou řeč parafrází známého výroku Palackého: „Český národ byl před Rakouskem a bude i po něm.“ Jiří Stříbrný se stal přes noc národním hrdinou. Zvěst o jeho plamenné řeči se velmi rychle šířila po českém území.

Na jaře roku 1917 se rodilo nové jádro národně sociální strany. Noví členové z řad odborářů, dělnických důvěrníků a dalších sympatizantů strany nebyli již zatíženi kritickými postoji vůči sociálním demokratům. Dělníci viděli v představitelích strany mučedníky národního hnutí. V této době na sebe strhl vedení strany Jiří Stříbrný. (Vykoupil, 2005, str.51)

Na konci června 1917 vyšlo první číslo časopisu Česká demokracie. Za jeho vydáním stála skupina národních socialistů, která pracovala na znovuoživení strany. Tato skupina byla již plně přesvědčena o nutnosti vzniku samostatného státu Čechů a Slováků. Jak později

tvrdili, formovali „stranu pro Masaryka.“ Protože nefungoval národně socialistický list, využíval prostor v České demokracii Jiří Stříbrný.

Národní socialisté si uvědomovali radikalizaci českého obyvatelstva, především dělníků. V této době se již považují za členy socialistického tábora, i když nebyli socialisty v marxistickém pojetí. Chápali, že socialisté budou mít významnou roli v novém státě. Přihlásit se k dělnickým ideálům bylo pro národní sociály politickou nutností. Museli jít s dobou a přizpůsobit se i svým programem. Na něm měl velký podíl zejména Emil Franke. Programové články psal do České demokracie. V těchto článcích reagoval pozitivně na sociální demokraty, na jejich snahy o sloučení.

V červenci 1917 byl z vězení konečně propuštěn Václav Klofáč, jako jeden z posledních politických vězňů, po vyhlášení amnestie. Posléze byli propuštěni také Karel Kramář a Alois Rašín.

Václav Klofáč byl vězněn dlouhé tři roky, byl také prvním arestovaným českým politikem v období začátku války. Za dobu jeho pobytu v žaláři padl jeho syn na frontě a onemocněla mu žena. Přesto se hned po návratu pustil do práce. Na 19. 8. 1917 svolal poradu podobně smýšlejících politiků do Luhačovic, kde se se svými českými a slovenskými kolegy radil o možnosti vytvoření sjednocené strany české demokracie a českého socialismu. Klofáčův cíl však nebyl realizovatelný. Lidé kolem mladočechů a Karla Kramáře neměli velkou důvěru v socialistické myšlenky.

Nakonec pochopil i Václav Klofáč, že je pro stranu výhodné, pro její samotnou existenci, stát se součástí socialistického tábora. Další sblížení se sociálními demokraty pokračovalo. Stříbrný se snažil zprostředkovat účinný dialog mezi národními socialisty a sociálními demokraty.

Skutečně se podařilo obě strany sblížit. Volalo se dokonce po úplném splynutí. Po určitém váhání se ke Stříbrného názorům připojil i Klofáč. Začalo se pracovat na vytvoření jednotného socialistického tábora.

Na konci roku 1917 a na začátku roku 1918 konala se v Praze velká shromáždění lidu a demonstrace. 22. 1. 1918 proběhla jednodenní generální stávka, která byla součástí generální stávky v celé monarchii. (Peroutka, 1991, str.13)

Do sbližovacího procesu mezi socialisty zasáhli také anarchokomunisté, kteří se vzdali svého boje proti státu. Ideálem pro ně bylo spojení všech stran s vyloučením jejich buržoazních vůdců. Neakceptovatelný byl pro ně i Kramář a Šmeral. Anarchisté se však nelíbili některým sociálním demokratům. Sociální demokracie nebyla v té době jednotná, což protahovalo úsilí na spojení.

17. 2. 1918 odmítli sociální demokraté spojení v Lidovém domě, kam byla pozvána delegace národních sociálů v čele s Klofáčem a Stříbrným. Ti s sebou přinesli návrh ke spojení. Vyhnuli se v něm i sporným myšlenkám o třídním boji, internacionalismu, revoluci. Odmítli imperialismus a formulovali socialismus jako nejúčinnější prostředek k dosažení českého státu. (Vykoupil, 2005, str.60)

V březnu 1918 sociální demokraté navrhli národním socialistům formu společného postupu. Z výkonných stranických výborů měla být zřízena socialistická rada. Stříbrný souhlasil s návrhy sociálních demokratů a tím rezignoval na snahy o spojení obou stran. Tak došlo ke spolupráci obou stran, která trvala až do roku 1919.

Národní socialisté chystali svůj sjezd, který měl obnovit soudržnost a pevnost členské základny. Sjezd se konal ve dnech 30. 3. – 1. 4. 1918. Na sjezdu došlo ke sloučení s anarchisty a politiky kolem České demokracie, do strany vstoupila také část důvěrníků České strany pokrokové. Na sjezdu byl přijat nový název strany: Česká strana socialistická. Předsedou byl zvolen Václav Klofáč, místopředsedou prof. František Krejčí a 2. místopředsedou Jiří Stříbrný. Byl schválen program strany. (Klátíl, 1992, str. 118)

V červenci 1918 byl reorganizován Národní výbor jakožto vrcholný orgán vytvořený na základě rozložení politických sil na české scéně. Čeští socialisté získali ve výboru čtyři místa. Tato místa zaujali V. Klofáč, J. Stříbrný, J. Slaviček a později kooptovaný prof. F. Krejčí. Místopředsedou tohoto vrcholného orgánu se stal Václav klofáč. Ustavující schůze proběhla 13. 7. 1918 v Grégrově síni Obecního domu. 14. 7. 1918 byl vydán manifest Národu československému.

V červnu 1918 vznikla avizovaná Socialistická rada. Měla se stát prostředkem nátlaku českých socialistů a sociálních demokratů na pravicové strany v Národním výboru. Formálně byla rada ustavena až 6. 9. 1918. Ustavení rady zpomalila jednání o vztahu

k sovětskému Rusku. Socialistická rada se stala výkonným orgánem obou sdružených stran, přičemž obě strany zůstávali nezávislými organizacemi s vlastním programem. (Peroutka, 1991, str.21)

Socialistická rada byla výrazem překonání krize v sociální demokracii a potvrzením pevného ukotvení a postavení českých socialistů v české politice. Byla také jakousi protivahou Národního výboru, vyjadřovala jasné socialistické a republikánské tendence. Mezi radou a Národním výborem nakonec propukl konflikt. (viz. dále)

3.6 Říjen 1918

8. října 1918 bylo do Prahy svoláno Národní shromáždění. Účast vněm měli mít poslanci říšské rady, zemských sněmů a zástupci měst. To se nelíbilo Socialistické radě. Poukazovala na fakt, že většina účastníků byla zvolena ještě před válkou na základě kuriálního systému. Jak by, podle socialistů, mohli být účastníci považováni za reprezentanty lidu. Na nátlak socialistů bylo shromáždění odvoláno.

Mnohem důležitější starostí byla celková hospodářská situace v českých zemích na podzim roku 1918. Vídeňská vláda nedokázala zabezpečit obyvatelstvo potravinami. Navíc pokračovaly rekvizice potravin a výrobků. V říjnu odcházelo z českých zemí 40 vagonů obilí a mouky denně. Na vzniklou situaci musel reagovat jak Národní výbor, tak Socialistická rada. Začaly vznikat místní hospodářské rady, které převzaly zásobování do svých rukou.

Na 14. října 1918 svolal národní výbor protestní tábory lidu. Demonstrace měly být zaměřeny proti vývozu potravin a uhlí ze země. Socialistická rada podpořila tuto myšlenku a navrhla jednodenní generální stávkou. (Klimek, 1998, str. 86 – 97) Za účelem organizace generální stávky byl vytvořen akční výbor, jehož členy byli Franke, Stříbrný, Landová-Štychová, Stivín, Bechyně a Šmeral. V proklamaci k pracujícímu lidu zazněla věta: „Z nezlomné vůle vlastní a za sankce všeho demokratického světa prohlašujeme, že stojíme tu dnes jako vykonavatelé nové státní svrchovanosti, jako občané svobodné republiky československé!“ (Galandaer, 1988, str. 311) Zánik Rakouska – Uherska byl na obzoru.

Samotné události 14. října však ještě k oficiálnímu rozpadu monarchie nevedly. K prohlášení samostatného státu ještě nedošlo. Národní výbor obviňoval členy socialistického výboru z narušování jednoty a ze snah o zavedení bolševické diktatury. Konflikt mezi oběma vrcholnými orgány vrcholil.

Samotná demonstrace byla masová, ale probíhala ve znamení klidu, kontrolována vojskem. Ferdinand Peroutka ve svém díle Budování státu píše: „14. října pak se vyjevilo těm vůdcům, kteří na to byli zvědaví, že Rakousko ještě se neodhodlalo kapitulovat. Socialistická rada pod dojmem, jímž na ni působilo soustředění vojska, na kapitulaci netrvala. Stáhla se zpět s pocitem, že ji nepotkalo ono štěstí, ve které doufala. Nejméně se stalo v sídle Socialistické rady, v Praze. Město bylo obsazeno vojskem, které mělo polní helmy a tábořilo na ulicích, aby byl zvýšen dojem. Šedesát strojních pušek bylo rozestaveno na různých místech. Vláda dosud nebyla ochotna přihlížet k pouličnímu pěstování velezrady. Musily se dříve udát ještě některé důležité věci, aby změkla úplně. Tyto věci se pak udály ve dvou týdnech do 28. října, následkem čehož potom ten den poskytoval zcela jiný obraz o chování vlády. Mimo to nebyly 14. října úřady ještě tak zmateny císařským manifestem o přeměně říše na státy národní, jako o čtrnáct dní později, ani nevyšla ještě kapitulační odpověď na notu Wilsonovu. Kdyby všechny okolnosti byly splněny již 14. října, je velmi pravděpodobné, že již tento den by byl oslavován jakožto počátek nového státu. Avšak proces tehdy ještě nevyzrál úplně.“ (Peroutka, 1991, str. 32 – 33)

Nakonec armáda postupně vytlačila tichý dav z hlavních míst demonstrace. (Klímeček, 1998, str. 88) Samostatná aktivita Socialistické rady ustala a v podstatě se podřídila vedení Národního výboru.

Českými socialisty byl považován 14. říjen za den dělnictva. Socialisté byli obviňováni z pokusu o státní převrat na vlastní pěst. Z pokynů pro lid, které zdůrazňují dodržování klidu a pořádku, vyplývá, že tomu tak nebylo. Sami provést převrat nechtěli, ovšem kdyby Rakousko tento den skončilo, vůbec by se tomu nebránili. (Vykoupil, 2005, str. 74)

V každém případě generální stávkou ze dne 14. října 1918 uspěla sled událostí.

V ranních hodinách 28. října 1918 publikováním Andrásyho nóty oznámilo Rakousko svůj nevyhnutelný konec. Nóta vydaná 27. října 1918 pravila: „rakousko – uherská vláda klade si za čest prohlásiti, že stejně jako s dřívějšími projevy pana presidenta (americký prezident Wilson) souhlasí také s jeho názorem, obsaženým v poslední nótě o právech národů rakousko – uherských, zejména o právech Čechoslováků a Jihoslovanů. Poněvadž tedy Rakousko – Uhersko přijalo veškeré podmínky, na kterých učinil pan president závislým vstup do vyjednávání o příměří a míru, nepřekáží po názoru rakousko – uherské vlády již nic zahájení tohoto jednání. Rakouská vláda prohlašuje tudíž ochotu, aniž by vyčkala výsledku jiného vyjednávání, vejíti v jednání o mír mezi Rakousko – Uherskem a odpůrcími státy o okamžité příměří na všech frontách rakousko – uherských, a žádá pana presidenta Wilsona, aby ráčil učiniti příslušné přípravy.“ (Peroutka, 1991, str. 67)

Hned v ranních hodinách 28. října 1918 se sešli hlavní představitelé Národního výboru v kanceláři Antonína Švehly na Havlíčkově náměstí. Hlavní slovo měl Alois Rašín. Politici se domluvili na společném postupu. Jiří Stříbrný odešel do Obecního domu, kde měl připravit vše ke zdárnému chodu pošt, železnic a dopravy. V tyto chvíle scházel se již na ulicích početný dav jásajících občanů provolávajících vznik samostatného státu.

Členové Národního výboru se shodli na tom, že je potřeba vydat první zákony a jednat s místodržitelem hrabětem Coudenhove, ke kterému byla vyslána delegace. Český místodržitel právě dlel ve Vídni, nemohl tak předat vládu do rukou delegace Národního výboru. Došlo však k převzetí budovy zemského sněmu, která byla přeměněna na sídlo Národního shromáždění. U sochy sv. Václava promluvili k národu A. Rašín, Soukup i Stříbrný.

K večeru se v Obecním domě sešel Národní výbor a ve Švehlově a Rašínově režii byl oficiálně vyhlášen samostatný československý stát.

Následující den došlo k jednání s českým místodržitelem, který dorazil z Vídně. Členy delegace jednající s ním byli: Antonín Švehla, dr. František Soukup, dr. Alois Rašín, Jiří Stříbrný a Vavro Šrobár.

Členové delegace přiměli místodržitele k podepsání dohody o předání moci Národnímu výboru.

V Praze se ovšem schylovalo k možnému vojenskému puči. Pražské velitelství udržovalo kontakt s Vídní a pravděpodobně se chystalo k akci. Národní výbor získal o tomto jednání informace a pověřil dne 30. Října 1918 J. Stříbrného, dr. Scheinera a dr. Soukupa, aby převzali vojenskou správu do svých rukou. Situace se vyvíjela velmi dramaticky. Velitel gen. Kešťanek se nehodlal vzdát svých pravomocí. Byl povolán ještě poslanec Udržal s několika československými důstojníky, dorazili také posily z řad českých námořníků a členů sokola. (Vykoupil, 2005, str.78) Nakonec akce zdárně skončila a převzetí vojenské moci dokončilo proces vyhlášení samostatného státu.

Na závěr uvedu část Provolání Národního výboru československého o samostatnosti československého státu ze dne 28. října 1918, která dokresluje atmosféru doby:

„Lide československý! Tvůj odvěký sen stal se skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný a oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu svého státu.

Lide československý! Vše, co podnikáš, podnikáš od tohoto okamžiku jako nový člen velké rodiny samostatných svobodných národů.

Novými činy v těchto chvílích zahajují se nové, bohdá slavné dějiny Tvoje.

Nezklameš očekávání celého kulturního světa, který se žehnáním na rtech vzpomíná Tvých slavných dějin, jež vyvrcholily v nesmrtelné výkony československých legií na západním bojišti i na Sibiři. Celý svět sleduje Tvoje kroky do nového života, Tvůj vstup do země zaslíbené. Zachovej štít čistý, jako jej zachovalo Tvé národní vojsko: Československé legie. Buď si stále vědom, že jsi občanem českého státu nejen se všemi právy, nýbrž i povinnostmi.

Na počátku velikého díla ukládá Ti Národní výbor, ode dneška Tvá vláda, aby tvé chování a Tvá radost byly důstojny velké chvíle nynější. Naši osvoboditelé Masaryk a Wilson nesmí býti zklamáni ve svém přesvědčení, že dobyli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti.“ (Galandauer, 1988, str. 315)

3.7 První dny samostatnosti

V prvních dnech samostatného československého státu fungovala na českém a později i slovenském území fakticky vláda Národního výboru. Národní výbor tuto roli zastával v rozmezí více než čtrnácti dnů. V předsednictvu výboru zasedali muži října: Švehla, Rašín, Stříbrný, Soukup a Šrobár. Šrobárova úloha byla významná, neboť představoval obraz jednotného postupu Čechů a Slováků. Všechny první zákony vydané Národním výborem byly podepsány těmito pěti muži.

Národní výbor se nezabýval úkoly politickými. Ty mělo řešit později ustavené Národní shromáždění. Hlavním úkolem představitelů nové státní moci bylo řešení otázek spíše administrativního a bezpečnostního charakteru. Národní výbor postupně přebíral úřady, staral se o pořádek, zásobování, organizování vojska a také o udržení hospodářství v chodu.

Aby se zamezilo zhroucení chodu společnosti, už tak poznamenané válečnými roky, ohlásil Národní výbor prozatímní platnost všech rakouských zákonů. (Peroutka, 1991, str. 105)

Národní výbor fungoval také jako prozatímní zákonodárny orgán. K této záležitosti píše Peroutka, že „celkem vydal sedmnáct dekretů, jež nazýval zákony. Týkaly se vesměs nutných opatření administrativních mimo zákon první, jímž byla vyhlášena samostatnost, a mimo těch zákonů, jež připravovaly utvoření definitivní vlády Národního shromáždění. Tak vydal Národní výbor zákon o nejvyšších správních úřadech, tři zákony o organizaci soudců, zákon o úpravě vyhlášení zákonů a nařízení v jazyce českém, zákon o zrušení zabaveného jmění pro činy velezrádné, zákon o obstavení velkostatků, o imunitě členů Národního shromáždění a o jednacím řádu této instituce a konečně zákon o prozatímní ústavě. Dále zrušil zákonem císařské nařízení, jež r. 1913 odstranilo správní výbor země české, a rozpustil sbor obecních starších města Prahy, ve kterém bylo příliš stop po rakouských poměrech.“ (Peroutka, 1991, str. 106)

V obcích městských i venkovských fungovaly tzv. místní Národní výbory, které postupně přebíraly moc a řídily se nařízeními Národního výboru.

Vzhledem k nedostatku financí vypsala Národní výbor dne 5. listopadu 1918 první státní půjčku, která byla pojmenována jako Půjčka národní svobody.

Národní výbor fungoval do 14. listopadu 1918. V tento den se poprvé sešlo Národní shromáždění. Národní socialisté získali 28 mandátů z celkového počtu 256 křesel v Národním shromáždění. Přítomní poslanci vyhlásili Republiku československou, sesadili Habsburky a zvolili prvním prezidentem T. G. Masaryka. Zároveň přijali vládu prvního ministerského předsedy Karla Kramáře. (Vykoupil, 2003, str. 80)

Čeští socialisté zaujali v nové vládě tři pozice: Václav Klofáč se stal ministrem národní obrany, Jiří Stříbrný zaujal post ministra pošt a telegrafů, a ministrem zásobování se stal Bohumil Vrbenský. (Klátíl, 1992, str. 121)

První československá vláda vznikla na základě jednání Karla Kramáře se zástupci politických stran zastoupených v Národním shromáždění. Můžeme ji považovat za výsledek zákulisních jednání. Vláda nebyla jmenována prezidentem, byla zvolena Národním shromážděním jako tzv. kabinet „všenárodní koalice.“ Z tohoto důvodu neměla v podstatě v parlamentu opozici.

Kramářova vláda jednala ve shodě se zahraničním odbojem. Programové prohlášení bylo vyhlášeno až po návratu prezidenta Masaryka. Podle některých zdrojů neměl Masaryk o první vládě příliš valné mínění. (Vykoupil, 2003, str. 82) Kramářova vláda však fungovala až do 7. července 1919. V červnu 1919 totiž proběhly první obecné volby, které ukončily činnost první vlády „všenárodní koalice“.

Do těchto voleb vkládali čeští socialisté velké naděje. Výsledky však nebyly takové, jaké by se dalo očekávat z aktivní účasti na vzniku republiky a dalším politickém dění v prvních měsících trvání samostatného státu. Čeští socialisté získali 17,3 % hlasů. Přesto dále vystupovali aktivně a loajálně vůči nesocialistickým stranám soustředěným v parlamentu. Chování představitelů strany bylo spíše nekoncepční, snažili se zachovat svá místa v \národním shromáždění, a proto občas postupovali i proti svým programovým prohlášením.

Nicméně tímto svým chováním přispívali k upevnění pozic československého státu v domácí i zahraniční politice. Zůstávali důležitým státoprávním prvkem na politické scéně.

4 Závěr

V 90. letech 19. století se utvářela moderní česká politická scéna. Vyrůstala z celkové atmosféry velkých hospodářských, kulturních a společenských změn, které s sebou přinášela nově se formující občanská společnost vyrůstající z myšlenek a příkladu francouzské a americké revoluce, ale také z revoluce průmyslové. Feudální zřízení evropských států se rozpadala či měnila v uspořádání konstituční. Na mapě světa vznikaly nové státy. Z tohoto na první pohled chaotického dění, které mělo svou historickou a evoluční logiku vyrůstala moderní Evropa. Evropa se svými výdobytky na poli vědy, techniky a kultury, Evropa se svými novými problémy, které se týkaly určité individualizace života, ale také boje o sociální spravedlnost a emancipaci žen i celých národů. Ano, celé národy si začaly uvědomovat svou jazykovou a kulturní odlišnost, začaly se vymezovat vůči etnikům ve svém okolí a hlásit se o svůj suverénní prostor.

České země se připojily k tomuto procesu. Českou politickou scénu nevyjímaje. Česká politika si prošla svým vývojem od honoračních stran typu staročechů a posléze mladočechů až ke vzniku skutečně moderních politických seskupení, která se zformovala především ve druhé polovině devadesátých let 19. století a na počátku 20. století. Společným znakem pro většinu prvních českých politických útvarů byl důraz na národní sebeurčení a na státoprávní uspořádání českého státu, zpočátku ještě uvnitř habsburské mnohonárodnostní monarchie.

V roce 1897 vznikla Česká strana národně sociální, která měla do budoucna hrát důležitou roli na české politické scéně. Jak jsem se snažil vykreslit ve své práci, její kořeny tkví v dělnickém hnutí v českých zemích. Strana vyrostla z prostředí tzv. národních dělníků, ke kterým se připojili i střední a drobní podnikatelé, státní úředníci a část intelektuálů, kteří se neztotožnili s myšlenkami marxismu, třídního boje a internacionalismu, který hlásali tehdejší čeští sociální demokraté. V prvních letech existence se představitelé národních socialistů snažili o skloubení otázek národních s otázkami sociálními. Sami reprezentanti strany později přiznávali, že to bylo období tápání a hledání se, období vznosných projevů a agitace, období provázené snahou zapůsobit na voliče i za cenu populismu.

Nicméně nakonec si čeští národní sociálové vydobyli své pozice na české politické scéně. Jedním z cílů mé práce bylo prokázat důležitou roli národních sociálů při formování české

politické scény. Česká strana národně sociální prokázala svou pevnost a odhodlanost hlavně v období první světové války. Byla to strana, která se stala jednou z nejpronásledovanějších stran válečných let. Pro svůj opoziční a antimilitaristický charakter čelila obrovské vlně perzekucí. To ji zocelilo a neztratila svou tvář před českým národem, naopak se někteří straničtí předáci stali pro Čechy hrdiny a mučedníky.

Zajímal mě také postoj národních sociálů k socialismu. Popsal jsem cestu strany od otevřené kritiky sociálních demokratů až k jejich těsné spolupráci na konci války, kdy se obě seskupení téměř spojila. Výrazem tohoto sblížení byl vznik Socialistické rady a také oficiální změna názvu strany na Českou stranu socialistickou.

V neposlední řadě jsem potvrdil mimořádný podíl národních socialistů při vzniku samostatného Československa. Tento podíl je jasně patrný z jednání představitelů strany během války, ale hlavně od roku 1917, kdy opět začala fungovat říšská rada. V říjnových dnech roku 1918 projevíli někteří členové strany svou statečnost a trvale se zapsali do dějin novodobého samostatného a demokratického československého státu.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

Galandauer, J.: *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1988. 344 s.

Harna, J. : *Politické programy českého národního socialismu*. 1. Vydání. Praha: Historický ústav AV ČR, 1998. 356 s.

Kárník, Z.: *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 1. díl. 1. vydání. Praha: Libri, 2005. 571 s. ISBN 80-7277-195-7.

Klátil, F.: *Republika nad stranami. O vzniku a vývoji Československé strany národně socialistické*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1992. 370 s. ISBN 80-7023-117-3.

Klimek, A.: *Říjen 1918. Vznik Československa*. 1. vydání. Praha: Ladislav Horáček-Paseka, 1998. 279 s. ISBN 80-7185-175-2.

Kořalka, J.: *Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914*. 1. vydání. Praha: Argo, 1996. 354 s. ISBN 80-7203-022-1.

Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918. 1. vydání. Praha: Rovin, 1992. 411 s. ISBN 80-900810-2-9.

Malíř, J.; Marek, P. a kol.: *Politické strany I. 1861-1938. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2005. 1030-1826 s. ISBN 80-7239-179-8.

Minulost našeho státu v dokumentech. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1971.

Pekař, J.: *Na cestě k samostatnosti*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1993. 151 s. ISBN 80-7038-073-X.

Peroutka, F.: *Budování státu I. 1918-1919*. 3. vydání. Praha: Lidové noviny, 1991. 442 s. ISBN 80-7106-040-2.

Šantrůček, B.: *Masaryk a Klobáček*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1938. 501 s.

Šedivý, I.: *Za Československou republiku 1914 – 1918*. 1. vydání. Praha: SPN, 1993. ISBN 80-04-26310-0.

Šolle, Z.: *Století české politiky*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1998. 299 s. ISBN 80-204-0696-4.

Urban, O.: *Česká společnost 1848 – 1918*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1982. 691 s.

Vykoupil L.: *Jiří Stříbrný, portrét politika*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 317 s. ISBN 80-210-3241-3.

Vykoupil L.: *Slovník českých dějin*. 1. vydání. Brno: Georgetown, 1994. 427 s. ISBN 80-901604-1-7.

6 Seznam příloh

Příloha 1 - První program národně-sociální strany (tzv. Klofáčův) přijatý na I. řádném sjezdu strany v Praze z 15. dubna 1898

Příloha 2 – Osvědčení vůči protistátovému projevu československých sociálně demokratických poslanců říšské rady a rezoluce z veřejného shromáždění českého národního dělnictva na Staroměstské radnici v Praze ze 4. dubna 1897

Příloha 3 – Provolání iniciativní skupiny národních dělníků k českému dělnictvu z 11. dubna 1897

Příloha 4 – Fotografie domu U Glaubiců na Malé Straně

Příloha 5 – Sběrací listina příspěvků z roku 1897

Příloha 6 – Pozvání na první řádný sjezd strany – 9.-11. dubna 1898

Příloha 7 – Agitační leták k volbám z roku 1901

Příloha 8 – Stranická legitimace z roku 1902

Příloha 9 – Přihláška do strany

Příloha 10 – Hymna národně sociálního dělnictva

Příloha 11 – Smuteční parte zesnulého Rakouska – Uherska dne 28. října 1918

Příloha 1

Program národně-sociální strany československé.

Každé hnutí má své východisko, svůj cíl a svou taktiku. Východiskem hnutí národního dělnictva československého jsou dnešní politické, hospodářské a sociální zlořády. Politickým zlořádem rozumíme byrokratický centralismus, nesprávnou převahu Němců a vyloučení širokých vrstev lidu od správy záležitostí veřejných. Hospodářské zlořády vidíme v nekontrolovaných vykořisťovatelských choutkách dnešního kapitalistického způsobu výroby a v nerovnoměrném vzrůstu národního bohatství. Konečně sociálním zlořádem jest nám dnešní nedostatek náležité míry životních širokých mas dělného lidu.

Cílem naším jest odstranění uvedených zlořádů uvnitř nynějších státních a společenských řádů. Chceme sice zachování, ale při tom nejvyšší a nejmožnější zvelebení dnešních řádů, jak jsou produktem dějinného vývoje a věkového kulturního procesu. V politickém ohledu budeme se následkem toho domáhati práva úplně svobodného sebeurčování českého národa, v hospodářském směru největšího, ale rovnoměrného, veřejně kontrolovaného vzrůstu národního bohatství a konečně v sociálním ohledě nejvýhodnějších existenčních podmínek a největšího blahobytu pro vrstvy dnes ho postrádající, tedy po vítce pro dělnictvo.

Taktikou naší jest postupný úsilný vývoj v mezích daných řádů. Víme, že všechny vrstvy uvnitř toho kterého národa jsou odkázány na sebe a že úkoly zmíněné dají se docílit pouze při pospolitosti a součinnosti všech vrstev. Třídním bojem a třídní taktikou nemíníme pracovati. - Rozporům práce s kapitálem nebudeme se však vyhýbati, v nichž vždy energicky budeme na místě. Aby bylo vyhověno zdůvodněným požadavkům dělnickým, budeme za každou cenu žádati.

Zmíněná pospolitost neznamená, že bychom byli odvislími. - Jsme a budeme stranou na všechny strany úplně samotnou. Jako nebudeme antagonismus zájmův a vrstev hnáti do nesmiřitelnosti, tak také nebudeme ve vleku stran jakýchkoli, dokonce nedáme se odbýti polovičatými koncessemi. - Skutečnost tato dojde výrazu tím, že budeme do všech sborů zastupitelských stavěti svoje kandidáty a když to ne, že půjdeme stou stranou, která bude požadavkům našim nejbližší, bez ohledu na její barvu. Samostatnou stranou budeme i na venek.

Uznávající různé typy sociální, různost národů, prostředí a podmínek životních, uznáváme ovšem pak i různost řešení daných požadavků. Ne všechno hodí se všude a pro každého. Arciť, vždy tu zůstávají a zůstanou otázky, jež řešiti nutno nezištně a při nichž nezbytna je solidarita dělnictva všech národů.

Politická akce naše bude čeliti k tomu, abychom měli zastoupení ve všech sborech zastupitelských, aby se nerozhodovalo o nás bez nás. Za součinnost v hospodářském rozkvětu našem budeme žádati, aby nám byl koncedován vzestupně stoupající podíl na

zisku podnikatelském, jako podmínka solidních existenčních podmínek dělného lidu - (sociální akce) a ku hájení toho, aby zřízeny byly přiměřené, pravomocí nadané instituce.

Majetek považujeme za nedotknutelný, je-li poctivou prací nabyt. Uznáváme právo k soukromému majetku, stejně jako uznáváme soukromou iniciativu.

Další část zabavena.

Všechny podniky, sloužící obecnosti (plynárny, vodárny, lázně atd.), chceme společné a aby provozovány byly na společný účet a vyloučením všech soukromníků.

Svých dělnických požadavků budeme se domáhati jednak politickou akcí, jednak odborovým hnutím. Zde budeme vyhledávati souladu nejmožnějšího v zájmech jednotlivých odborů dělnických. - Co nám patří, budeme za každých okolností žádati.

Chceme řešiti otázku sociální vmezích národních. Odtud pojmenování naše: národně-sociální strana. Jak toto řešení myslíme prováděti, uvedeme nyní postupně v jednotlivostech.

A. Politická otázka.

Cílem naším jest úplné právo volného sebeurčení, samostatnost a svézákonost, jakož též úplná rovnoprávnost s kmenem německým. - Trváme neoblomně na nedílnosti zemí koruny České. Žádáme pro náš národ všechny a úplné podmínky individuálního rozvoje. Uspořádán budiž český stát na základě nejširší demokracie ve státě, kraji, okresu a obci. Vůle většiny lidu musí bezpodmínečně dojíti věrného výrazu. Menšinám národním budiž poskytnuta náležitá ochrana ve formě veta.

Další část zabavena.

a ovšem pak i pro společný kongres míru, který by odstraňoval případné spory.

Prostředky k dosažení těchto cílů navrhujeme tyto:

Další část zabavena.

budiž pracováno o provedení českého státního práva.

2. Provedeno budiž všeobecné, rovné, přímé a tajné hlasovací právo pro každého dospělého bez rozdílu pohlaví do všech sborů zastupitelských. Vykonávání tohoto práva odňato budiž pouze tomu, kdo ztratil svéprávnost.

3. Poměrné zastoupení menšin pro tu dobu, než bude provedeno všeobecné právo hlasovací. Národním menšinám budiž poskytnuta náležitá ochrana zákonná a dáno právo

veta ve všech sborech zastupitelských jako prostředek proti brutálnímu zmajorisování a proti destruktivním útokům na jejich existenční podmínky.

4. Provedena budiž samospráva lidu ve všech oborech a na všech stupních státní správy. Mezi okresní a zemskou (státní) správu vsunuta budiž správa krajská. Organové samosprávní budtež ve svých funkcích co nejvíce samostatní. Vykonávání funkcí, k nimž někdo bude důvěrou lidu povolán, budiž přiměřeně důležitosti zmíněné funkce honorováno.

5. Pro všechny korporace zastupitelské budiž zavedeno tříleté zasedání.

6. Budiž prohlášeno, že všechny úřady jsou zodpovědny zastupitelstvu lidu.

Další část zabavena.

8. Žena budiž ve všech směrech postavena na roveň mužů.

9. Zavedena budiž úplná svoboda náboženství všech, jichž morálka prodchnuta jest umravňujícím altruismem (sebezapíravou láskou k bližnímu) a zušlechťujícím, zbratřujícím duchem sociálním. - Tato náboženství nechť se prohlásí za věc nedotknutelnou. Obstarávání funkcí náboženských honorováno budiž z prostředků státních.

10. Prohlášena budiž úplná svoboda tisku, novinářský a kalendářní kolek zrušen a zavedena svobodná kolportáž. Při zjištěné korupci nebo morální zvrhlosti budiž tisku odňato právo vycházení.

11. Zavedena budiž úplná svoboda spolčovací a shromažďovací.

12. Soudnictví budiž bezplatné a postaveno na moderní základy. Trest smrti budiž úplně odstraněn.

13. Vyučování budiž úplně bezplatné a na všech stupních bez výjimky každému přístupné. Školství budiž postaveno mimo jakýkoliv vliv církevní, byrokratický, politický a j.

B. O otázce hospodářské.

Cílem naším jest, povznesení hospodářské síly všech vrstev národa v míře sociálně spravedlivé. Zejména si přejeme, aby kruhy výrobní a podnikatelské byly hospodářsky silnými, ježto z bohatství kruhů těch chce dělnictvo získávati, jak náleží mu zpráva jeho práce; právo toto uplatní dělnictvo mocí své organisace. Tím samým cílíme ku zvýšení kupní síly pracujícího lidu, který do čtyř pětín spotřebuje zboží vyrobeného. Jedno má podporovat druhé. Z hospodářské síly podnikatelstva lze získávati dělnictvu a dělnictvo, schopné žádoucího konsumu, půjde zase k duhu podnikatelům. Vznikne tak hospodářská pospolitost práce a kapitálu uvnitř i na venek. Uvnitř bude se jeviti jako solidarita zájmů

výrobních a spotřebních, na venek pak pronikne ve snaze, aby výroba českých zemí - nejbližšího a přirozeného pole práce naší - získala, pokud možno, nejvýhodnější posici na světovém trhu.

Vše dlužno co by výrobu v rámci tu načrtnutém ničilo, zájmům našim pokládati za škodlivé a bude nám proto domáhati se ochrany. Hospodářský rozkvět však chceme přirozený, nikoli umělými prostředky živený.

Prostředky vhodné spatřujeme v následujícím:

1. Žádáme úplnou hospodářskou samostatnost zemí českých se všemi moderními prostředky, zejména s cedulovou bankou.

2. Budiž opatřen z prostředků veřejných levný, snadno přístupný a umořitelný úvěr obcím, společenstvům a jednotlivcům.

3. Postaráno budiž o řádný výcvik výrobců. Za tím účelem žádána budiž od nich technická způsobilost a organizováno budiž náležitou měrou odborné školství.

4. Odbyt výrobků budiž náležitě organizován a všestranně podporován. Za tím účelem zřízeno budiž zvláštní ministerstvo.

Zvláště vývoz budiž účinně podporován, aniž by tím ovšem trpěla újma domácí spotřeba a aniž by vzešly tím tuzemskému spotřebitelstvu zvláštní výlohy. Vývozní prémie, které poskytují jen výhody jedné třídě na účet jiné, budtež zrušeny.

5. Zavedena budiž jediná vzestupná daň z příjmů.

Veškeré daně nepřímé budtež zrušeny.

6. Dávky a dědictví budtež progresivně zvyšovány a právo dědické budiž přiznáno jen nejbližšímu příbuzenstvu krevnímu. Jinak dědictví připadniž zemi a to výslovně k jejím účelům sociálním.

7. Dluhy pozemkové budtež vyvlastněny na náklad země, jež pak budiž věřitelem sociálně spravedlivým.

8. Všechny movitosti a nemovitosti budtež řádně pojištěny. Za tím účelem zřízeny budtež pojišťovny zemské.

9. Při živelných pohromách budiž daň úplně prominuta a způsobená škoda z prostředků veřejných v celé výši nahrazena.

10. Všechny fideikomisy, patronáty a výsady jakéhokoli druhu budtež zrušeny.

11. Budiž zavedeno existenční minimum míry pozemkové, jež obtěžovati dluhy bylo by lze jen k účelům melioračním za souhlasu samosprávných sborů.

12. Budiž zjednána možnost, aby dělnictvo, hlavně zemědělské, mohlo získávati menší pozemky.

13. Pozemky státní a obecní budtež, pokud je možno, pronajímány společenstvům anebo jednotlivcům, ovšem že pod veřejným dozorem.

14. Majetek mrtvé ruky, lesy atd. budtež vyvlastněny ve prospěch státu. O zachování lesů a pastvin pečuje stát. Právo užívací bez výjimky každému stejnou měrou přiřknuto.

C. Sociální otázka.

Cílem naším jest učiniti z dělníka, malého muže, vůbec každého, kdo jest dnešním pořádkem společenským utlačen a vykořisťován rovnocenného člena společnosti, vyzbrojiti jej řádnými podmínkami existenčními a zajistiti mu účastenství žádoucí na všech vymoženostech sociálního vývoje. Žádáme nejen dokonalou ochranu pro zájmy dělnické, ale také poskytování takových výhod, které by z mas dělnictva učinily materiál práce, odměňovaný dle inteligence a intenzity výkonu. Ochranu myslíme si v mezích národních, podle speciálních potřeb a poměrů zařízenou a formulovanou, nedůvěřující pouze jen opatřením mezinárodním.

Prostředky k tomu navrhujeme následující:

1. nejobsáhlejší ochranné zákonodárství dělnické (viz zvláštní návrh redaktora Klofáče.), které by jednak samo intervenovalo ve prospěch dělnictva, jednak by spolupůsobilo při provádění ochrany zájmů dělnických a jednak by donucovalo zaměstnavatele ku koncesím ve prospěch dělnictva.

2. Budiž stanovena maximální doba pracovní. Pro státní a všechny veřejné podniky (koncesované nebo monopolitické) zavedena budiž bezpodmínečně osmihodinová doba pracovní.

3. Budiž ustanovena minimální mzda.

4. Při zadávání veřejných prací cestou jakoukoli budiž vyjednáno s podnikateli, aby poskytli u nich zaměstnaným dělníkům minimální mzdu a maximální dobu pracovní. - Nedodržení těchto podmínek budiž trestáno vysokými pokutami, případně odnětím dodávky.

5. Zavedeno budiž ve všech závodech podíl na zisku podnikatelském. Případně budiž umožněno, aby dělnictvo progresivitou onoho zisku získávalo závody ve svůj majetek a spravovalo je na účet vlastní.

6. Zřízeno budiž ministerstvo práce, které by dokonale regulovalo výrobu. Výkonnými orgány jeho budtež samostatné živnostenské komory zemědělské (nově třeba zříditi) a dělnické (také třeba nově zříditi).
7. Nabídka a poptávka po práci budiž upravena zemskou organizací.
8. Nynější chudinství budiž úplně odstraněno a nahrazeno řádným pojišťováním. Zavedeno budiž státní pojišťování proti nemoci, úrazu, stáří a nezaměstnanosti.
9. Počet živnostenských a továrních inspektorů budiž rozmnožen a ustanoveny také ženské dozorkyně. Obojí volí se dělným lidem. Zaručen budiž také prostřednictvím továrních inspektorů dělnictvu vliv na správu a řízení závodů.
10. Obce zřizujtež levné a zdravé byty pro dělníky a vykonávejtež v mezích své působnosti všechny povinnosti sociálně politické.
11. Budiž úplně zakázána práce šestinedělek.
12. Práce žen a dětí ve zdraví škodlivých závodech budiž zakázána.
13. Zavedena budiž judikatura (soudnictví), živnostenská pro spory námezdní zřízením samostatných a kompetentních soudů živnostenských.
14. Práce noční budiž zakázána, vyjímaje závody, kde výroba z důvodů technických musí býti nepřetržitou a kde výroba jest nutnou z důvodů veřejného blaha.
15. Zaveden budiž nedělní klid (výjimky tytéž jako v předchozím odstavci).
16. Zřizovány budtež na náklad veřejné lidové parky, lázně, knihovny, čítárny a divadla.
17. Zřízena budtež bezplatná sanatoria (léčebné ústavy) dělnická atd.

D. Kulturní a mravní otázka.

Vycházejíce z přesvědčení, že společný život není pouze bezprostředním plodem ekonomických podmínek (výroby a výměny zboží), nýbrž že nezávisle na těchto podmínkách stávají také spekulativní a ethické (mravné) schopnosti a vycházejíce dále z přesvědčení, že pouze při pospolitosti tříd nastane volná hra duchových schopností a ovšem pak i sociální uklidnění, žádáme, aby pěstován byl vývoj spekulativních schopností a dále aby podporováno bylo mravní povznesení národní naší společnosti. Prvé tvoří kulturní program, druhé mravní. V kulturním programu budeme se domáhati nejširšího přístupu lidu ke všem statkům vědy a umění, mravním pak programem chceme naučiti národ sebekázní a sebevýchově.

Prostředky k tomu navrhuje následující:

1. Vyúčtování postaveno budiž na základ ethický. Předním cílem budiž mravní výchova mládeže a pomoci ní, jakožto příští generace mravní výchova celé společnosti.
2. V postupu vyučování a vychovávání budiž stále určitěji a důrazněji vypracováván hlubší názor světa, totiž takový, v kterém egoistický individualismus nahražen jest socialismem a hrubý materialismus ideálním snažením. V postupu budiž pěstován smysl pro sociální spravedlnost, smysl pro blahovlnné soužití společenské, smysl našeho českého bratrství! Čím zářivěji vystupuje tu význam křesťanství, tím patrnější je nezbytná neodvislost od dnešního prázdného formalistního církevnictví.
3. Do mravní výchovy pojmuta budiž i žena. Uskutečněn budiž zdravý rodinný život, který bude možný, když s ohledem na uvedené provedení hospodářské a sociální otázky bude mužům možno, aby zakládali rodinný krb, majíce dosti příležitosti k výdělku.
4. Budiž preventivně, případně i represivními prostředky pracováno proti alkoholismu.
5. Potírána budiž prostituce odstraňováním jejích příčin.
6. Konkubináty nebudtež pod žádnou výjimkou trpěny.
7. Frivolní a schválná nudita (oplzlé obrázky apod.) budiž zákonem stíhána.
8. Budiž výchovou, přednáškami a tiskem potírán třídní chauvinismus a egoismus.
9. Vývoj duševních schopností nebudiž omezován z ohledu na hmotnou práci. Všechna práce ideologická (ať umělecká či vědecká) budiž odměňována na účet obecnosti. Umělci a vědci budtež rovnocennými činiteli na společenském vývoji s podnikateli a dělníky.
10. Ku všem statkům a vymoženostem vědy i umění budiž každému bez podmínky zjednan úplně volný přístup.

Český dělník, roč. II., 15.4.1898.“

Příloha 2

Přívrženci národního směru v dělnictvu konali dne 4. dubna v Praze ve velké zasedací síni staroměstské radnice schůzi, v kteréž se usnesli na následujícím shromáždění:³⁾ "My dnes na staroslavné radnici královského hlavního města Prahy shromážděný český lid dělný prohlašujeme, že stojíme věrně na státoprávním stanovisku, jak Palackým do programu národa našeho pojato a českým poselstvem při zahájení nového období říšské rady opětně slavně bylo osvědčeno, pamětlivi jsouce, že národ maďarský jen houževnatému domáhání se svého státního práva děkovati má [za] svůj neobyčejný kulturní a národohospodářský rozkvět.

Odsuzujeme zároveň herostratské prohlášení tak zvaných českých sociálně demokratických poslanců a **upíráme jim práva vydávati se za zástupce českého lidu dělného.**"

Zároveň přijata tato resoluce:⁴⁾ "Dělnictvo shromážděné na důvěrné schůzi dne 4. dubna 1897 ve staroměstské radnici královského hlavního města Prahy prohlašuje: Pokládáme za nejvyšší nutné, aby veškeré české národní dělnictvo zorganizováno bylo v jeden mohutný a zdravý celek, který by usiloval nejen o provedení důležitých hospodářských požadavků pracujícího lidu, ale také pečlivě zasazoval se o **dobytí všech práv, kteráž jsou českému národu od staletí soustavně odpírána.**

Samostatnost českého národa pokládáme za nejdůležitější základ, na němž zbudováno býti může blaho českého dělníka.

Prohlašujeme dále, že za trvajících poměrů politických domáhati se chceme svých požadavků sociálních ve shodě s celým národem, jsouce přesvědčeni, že v zájemné rozeštvávání jednotlivých tříd lidu nevedlo by právě tak u nás, jako nevedlo u jiných národů, k žádoucím výsledkům, naopak, že by tímto způsobem i nejnaléhavější reformy společenské zůstávaly stále a stále nerozluštěny a že řešení jejich odkázáno by bylo do nedozírného budoucna.

Prohlašujeme, že jako čeští dělníci budeme hájiti vždy zásady pravé svobody a pokroku, že bojovati chceme proti každé reakci, proti zastaralým a nepřirozeným řádům a privilegiím. Dosavadní komise budiž dle potřeby doplněna a ukládá se jí:

- I. V hospodářských otázkách, týkajících se zájmů všedělnických, přestovati shodu s jinými národy. V otázkách našeho národa se týkajících trvati na stanovisku
- II. českého státního práva.
- III. Vypracovati stanovy národohospodářského sdružení dělnického pro země koruny České.
- IV. Budiž vyzváno veškeré dělnictvo, pracující ať duchem či rukou - dále veškeré odbory pracujícího lidu ku přistoupení k tomuto sdružení."

Národní listy č. 95 z 5.4.1897)"

Příloha 3

Několika slovy označujeme situaci: působením marnivých, neuvědomělých a zištných lidí bylo v posledních letech dělnictva českého zneužíváno proti jeho vlastním zájmům a proti politickým a národním zájmům českého lidu.

Mezinárodní sociální demokracie není dílem dělnictva a nevznikla z jeho iniciativy. Pověstnými representanty velkého kapitálu zřízena, vztýčila s nejkrajnějšími hesly prapor dělnický jen za tím účelem, aby pohodlným způsobem opatřila si armádu pro snahy a cíle, o nichž mezi uvědomělým, intelligentním českým dělnictvem není sporu. Dělnictvo organizované v řadách sociální demokracie, štváno neusmířitelně do boje se středními stavy, jichž postavení není lepší než ono dělnictva, učiněno s nepopíratelnou obratností nástrojem velkého kapitálu, jenž se bojí sdružení sil dělnictva, učiněno s nepopíratelnou obratností nástrojem velkého kapitálu, jenž se bojí sdružení sil dělnictva a živnostnictva, stavu řemeslného a zemědělského, ale vítězí, ujímá-li se símě vzájemných a vášnivých 'třídních' bojů mezi těmito vrstvami hospodářsky slabšími, jichž heslem dnes musí být i svorný postup proti svornému velkokapitálu!

Tomuto velkokapitálu, sobeckému a hltavému, zcela přirozeně veškerá ideálnější hnutí jsou nepřijemným balastem. Vřelost vlastenectví, nejkrásnější národní snažení, mužnost v obraně statků národních a důraznost v postupu k dalším metám svěbytného kulturního bažení, toto ušlechtilé spolupůsobení v konkurenci světové silou vlastní národní individuality je jen překážkou mamonu velkého kapitálu, jenž u nás vždy byl representován známými typy cizáckými.

A tyto cynické duše, jež pro bezpříkladný boj náš z poroby cizácké, pro zápas za svobodu českého národa, který po léta vzbuzuje obdiv vzdělaného světa, měly jen škodolibý úsměv, títo lidé, sobectvím a mamonem prodchnutí, dnes opanovali akci sociální demokracie.

Oni neznají vlasti; proto jí nemá také znáti český dělník. Oni nemají smyslu pro ideu samostatnosti českého národa; proto šlapati po ní má také dělník. Oni nepřejou si, aby český národ vstal jako vítěz z dosavadní poroby politické a národní; proto politickému a národnímu snažení český dělník má se vysmívati. Oni byli a jsou pionýry kultury německé, lépe řečeno židovsko-německé, má také sloužiti odborově i politicky zorganizované české dělnictvo.

Jestliže se takto proti skutečným zájmům dělnictva a proti zájmům celého národa dali zverbovati za hmotné výhody jednotlivci, uvědomělé české dělnictvo, vědomo si svých povinností sociálních a dbajíc ovšem i svých zájmů hmotných, tolik mravní neporušenosti a mužné prozíravosti má, aby k různým spasitelům à la Adler, Ingwer, Verkauf, Elbogen atd. hrdě a rázně zvolalo: Pryč od nás!

Na půdě národní stojíme a jen na této lze úspěšně řešiti různé otázky sociálně-hospodářské. To je půda pevná, na níž stojí každý praktický sociolog. V mlžiny socialistických utopií, pro něž dělnictvo nemá viděti skutečnost, uvědomělé české dělnictvo nevláká nikdo!

Proto zřizujeme mohutnou organisaci dělnictva národního. Bude hlásiti, že český dělník nikdy nezadá ideálů a tradic svého národa a bude neúnavným bojovníkem za oprávněné požadavky a nepopíratelná práva dělného lidu. Nechceme býti více hříčkou ve špinavých

rukách židovsko-německých cizáků! Chceme pracovati, bojovati a strádati pro zájmy vlastní, ne však pro zájmy cizí, ano i nepřátelské!

Ta slova necht' ozývají se dnes v každém městě a v každé dědině, kde pracuje český dělník. Kdy drze sociální demokracie z národa cizího plije po všem, i co nám českým dělníkům bylo a je svato, kdy zájmy naše šantročeny jsou v šanc pletkám velikého kapitálu a dělnictvu hnusné tyto poměry zastírány velkohubými, křiklavými a prázdnými, neživotnými frásemi, uvědomělé české dělnictvo je povinno sraziti se v pevný a imponantní šik, aby bylo na stráži zájmů obecně národních a svých vlastních.

Kdy jiní dělnictva zneužívají k prospěchům vlastním a dělnictvu cizím, my chceme stvořiti organisaci, jež prázdna žívlů cizích, nespolehlivých a nepoctivých bude sloužiti jedině dělnictvu.

Nuže, ruce k činu! Je nutností, aby organisace naše rychle byla provedena nejen v Praze, nýbrž i po celých Čechách, i v sesterských zemích českých, v každém městě a v každé dědině.

Kdo potřebuje rady a pokyny, s důvěrou ať obrátí se k podepsaným dělníkům. Zahajující dnes velkou akci, zahajují ji s největší důvěrou. Vědí, že nad nepřítelem, jenž v české řady se vplížil, zvítězí jen prací, a to neúnavnou, svědomitou a poctivou a té se sebevědomě dnes podjímají.

Ve Slovanské Praze, dne 11. dubna 1897.

Jménem organizačního výboru:

Fr. Kváča,

Al. Simonides

Příloha 4

Dům u Glaubiců na Malé Straně, kde se konala 20. března 1897
první schůzka svolaná Karlem Loudou o založení národní dělnické
strany.

VII/2

KAŽDÝ UVĚDOMĚLÝ VOLIČ

vysvětlí svým spoluvoličům, že

EDVARD ŠEPLAVÝ,
úředník ve Vršovcích, kandidát za
venkovský okres kladenský, kouřimský
a bězobrodský.

kdo přejí úplné samostatnosti a nezávislosti českého národa, kdo se bije ZA ČESKÝ STÁT, na základech lidovlády,

kdo je odtřesen vnitřního centralismu, který pobíjí všechny naše občoby, a kdo je nepřítelom militarismu,

kdo zápasí o znepečení dělníků, živnostníků a rolníků ve státi a v neschopnosti ku práci,

kdo chce zrušení všech daní a zavedení jedině vzestupné daně a příjmů, aby ten, kdo má nevíce, také platí nejvíce a nikoliv, aby pracující lid, rolníci a živnostníci byli nuceni zaplatiti celý účet státuho hospodářství,

kdo domáhá se hospodářského povznesení středních stavů, zvláště živnostníků a malopodniků,

kdo ješ přebílem zrušeny školy, apodivného ublištva, pokroku,

kdo přejí každému dostatek chleba, svobody a vřdtání,

kdo usiluje o rovnost národů a rovnost v národě,

ten za svůj hlasovací lístček nejlépe

EDVARD ŠEPLAVÝ,
úředník ve Vršovcích.

Ani jediný hlas nemá přijíti na zmar!

Volby jsou již 14. května. 1917

Česká muzika v parlamentě 8. června 1900. VII/2

Dle originálu obrazu „Pravského ilust. Kurýra“.

Celý svět Čechovi přizná,
že se v muzikantském vyzná.

Karye-De Wolff, Mnichov

Číslo legitimace : Číslo přihlášky :

PŘIHLÁŠKA

do organisace české strany národně sociální
v

Jméno :

Zaměstnání : *u koho :*

Bydliště :

Narozen roku, *má právo voliti do obce*

do sněmu zemského v kurii, *rady říšské*

nemocenské pokladny, jaké

úrazové pojišťovny

V dne 19.....

.....
podpis odporučujícího člena. vlastnoruční podpis.

1.897.

Národně-socialního dělnictva hymna.

Na slova A. E. Müllera

Richard Wagner

mf *Moderato*

Ty ruko černá morobá, ty zna-ku si-ly

v svě-ě tom, ty bu-žo prá-va ne-zbo-žná a rá-zná

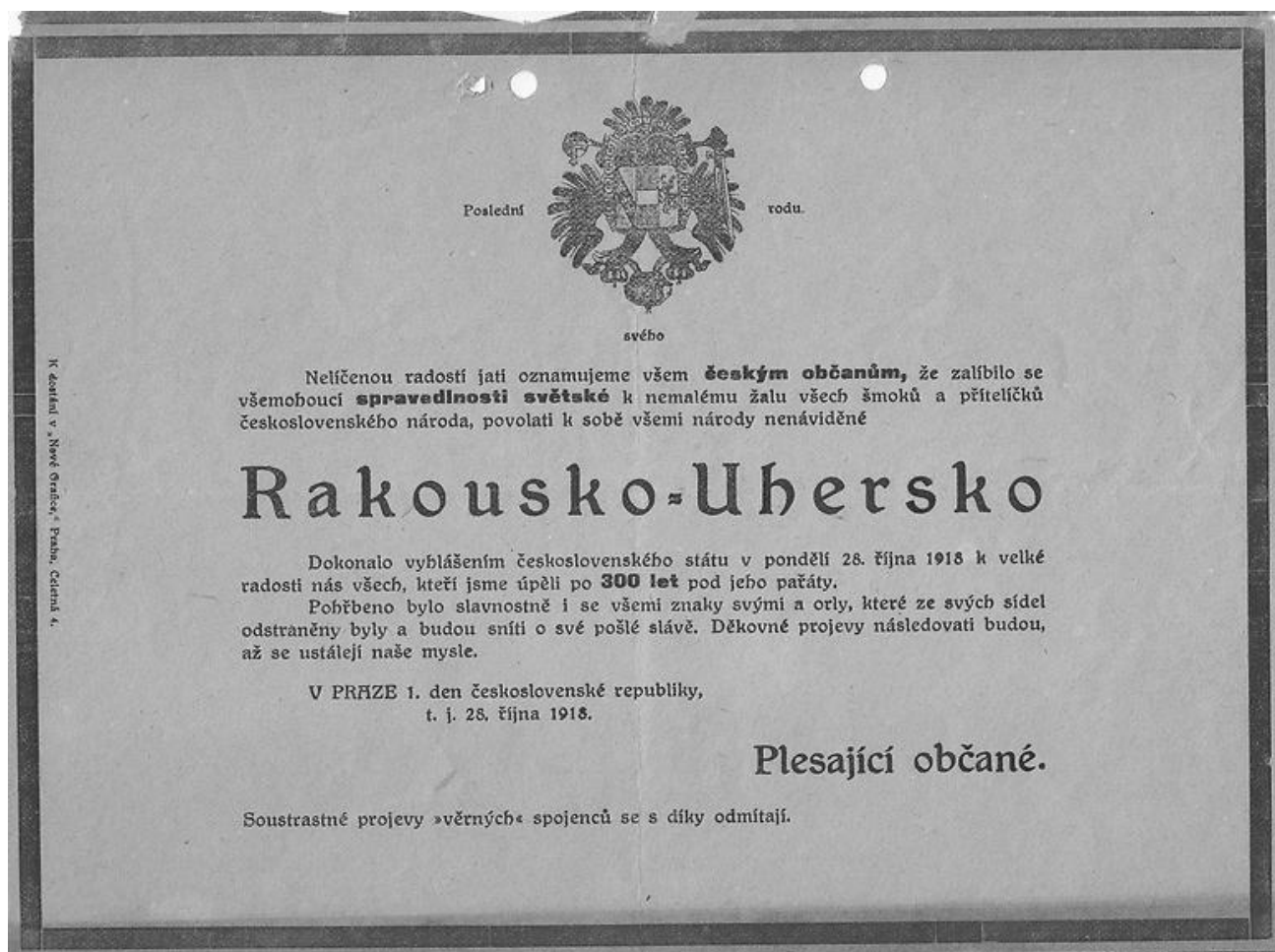
mf *Moderato*

Ja-ko bo-ží krom, ty po-tem prá-vo po-kró-po-ná,

zadl-pokřek, vo-les-ť na-si-vo-šit, ty zho-ří štá-ťi po-své-čen-ě,

ff *Moderato*

Re-žná bu-ď na-vo-krát

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Evidenční list žadatelů o nahlédnutí do listinné podoby práce

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

**Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta
M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1**

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby práce před její obhajobou

Závěrečná práce:

Druh závěrečné práce: Bakalářská práce

Název závěrečné práce: Politický vývoj České strany národně sociální v letech 1897 -
1918

Autor práce: Jiří Hájek

Jsem si vědom, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl jsem seznámen se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Jsem si vědom, že pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny dané práce lze pouze na své náklady.

V Praze dne

Jméno a příjmení žadatele	Jiří Hájek
Adresa trvalého bydliště	Jáchymovská 1, 363 01 Ostrov

.....

podpis